

LÄNSSTYRELSEN
BLEKINGE LÄN

SKÖTSELPLAN BESLUT

2011-09-30

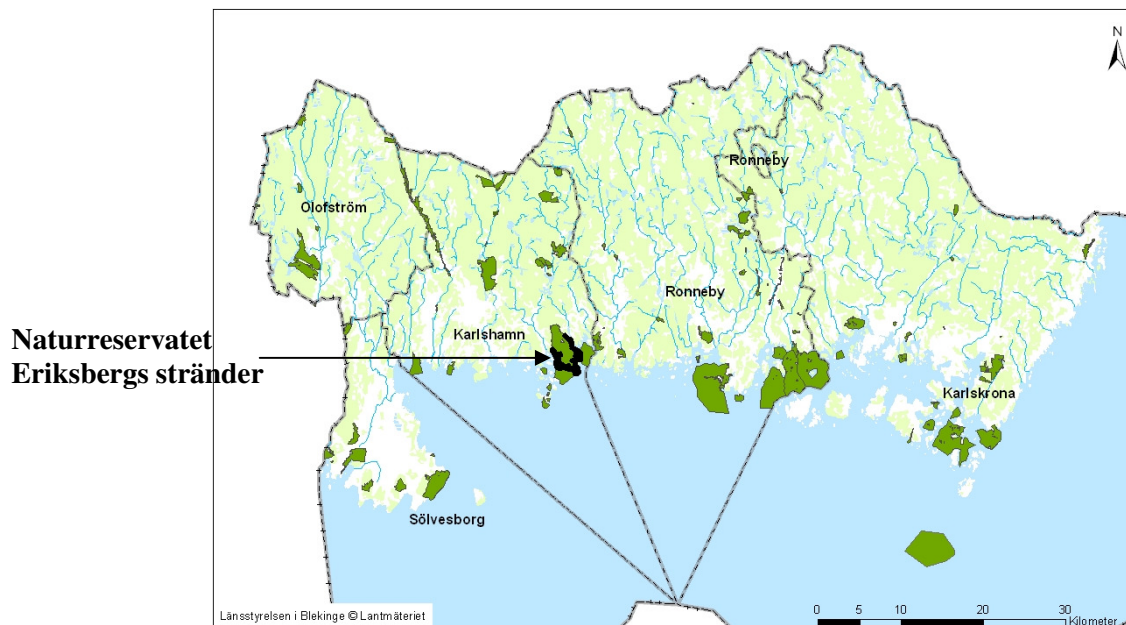
Dnr 511-6426-07

Obj nr 10-02-032

Skötselplan för naturreservatet Eriksbergs stränder

Karlshamns kommun

Länskarta med reservatet markerat.

Planförfattare: Ingegerd Erlandsson

Medförfattare skogliga delar: Joakim Hemberg

Beställningsadress: www.lansstyrelsen.se/blekinge

Copyright: Länsstyrelsen i Blekinge län

Foton. Ingegerd Erlandsson

Omslagsbild: Utsikt från Kohagen på Östra udden mot öarna Ekeholm och Högaholm.

Foto: Ingegerd Erlandsson
2009-05-12

Innehållsförteckning

1 SYFTET MED NATURRESERVATET	4
2 BESKRIVNING AV OMRÅDET.....	5
2.1 ADMINISTRATIVA DATA	5
2.2 HISTORISK OCH NUVARANDE MARKANVÄNDNING.....	9
2.2.1 Topografi, berggrund och jordarter.....	9
2.2.2 Tidigare vattennivåer.....	10
2.2.3 Det historiska landskapet	11
2.2.4 Bengt Berg och hans efterträdare	16
2.2.5 Skyddad natur	17
2.2.6 Översiktlig vegetationsbeskrivning	17
2.2.7 Marina områden	19
2.2.8 Nuvarande mark- och vattenanvändning	19
2.3 OMRÅDETS BEVARANDEVÄRDEN.....	20
2.3.1 Geovetenskapliga bevarandevärden.....	20
2.3.2 Biologiska bevarandevärden.....	21
2.3.3 Kulturhistoriska bevarandevärden.....	30
2.3.4 Intressen för friluftslivet	31
3 REFERENSER	32
4 PLANERAD MARKANVÄNDNING OCH SKÖTSEL	33
4.1 GENERELLA RIKTLINJER	33
4.2 ÖVERGRIPANDE BEVARANDEMÅL	34
4.3 ÖVRIGA RIKTLINJER	35
4.2 INDELNING I SKÖTSELOMRÅDEN	35
5 MÅL OCH ÅTGÄRDER FÖR SKÖTSELOMRÅDEN	36
5.1 SKÖTSELOMRÅDE 1. SKOG MED BEGRÄNSAD SKÖTSEL I TRÄD- OCH BUSKSKIKT	36
5.2 SKÖTSELOMRÅDE 2. BETADE SKOGAR	41
5.3 SKÖTSELOMRÅDE 3. TRÄDBÄRANDE HAGMARKER.....	44
5.4 SKÖTSELOMRÅDE 4. ÖPPNA MARKER.....	46
5.5 SKÖTSELOMRÅDE 5. MARINA OMRÅDEN	48
6 FRILUFTSLIV OCH TURISM	50
6.1 BESKRIVNING	50
6.2 ÖVERGRIPANDE MÅL	51
7 UTMÄRKNING AV RESERVATSGRÄNS	52
8 BRÄNDER OCH BRANDBEKÄMPNING	52
9 JAKT OCH FISKE.....	52
10 TILLSYN, DOKUMENTATION OCH UPPFÖLJNING	52
10.1 TILLSYN ÖVER FÖRESKRIFTER	52
10.2 UPPFÖLJNING AV BEVARANDEMÅL.....	52
10.3 DOKUMENTATION AV SKÖTSELÅTGÄRDER.....	52
11 KOSTNADER OCH FINANSIERING	52
12 SAMMANFATTNING OCH PRIORITERING AV PLANERADE SKÖTSELÅTGÄRDER	53

BILAGA

Bilaga 1: Reservatsbeslut från 1976-10-04

Bilaga 2: Fastigheter, servitut, samfälligheter, nyttjanderätter

Bilaga 3: Översiktskarta

Bilaga 4: Reservatsområde och fastighetsgränser

Bilaga 5: Forn- och kulturlämningskarta

Bilaga 6: Historisk markanvändning Häradskartan 1915-19

Bilaga 7: Djupkarta

Bilaga 8: Natura 2000-områden

Bilaga 9: Naturtyper

Bilaga 10: Skötselområden

Bilaga 11: Anläggningar för friluftslivet

Förord

Skötselplanen är ett praktiskt handlingsprogram för syftet och skötseln i ett naturreservat. Skötselplanens inriktning bestäms av syftet med reservatet och de föreskrifter som meddelats i beslutet. Till grund för denna skötselplan ligger gällande beslut från 1976-10-04, se Bilaga 1.

Planförfattare är Ingegerd Erlandsson, Länsstyrelsen i Blekinge län.

1 Syftet med naturreservatet

Syftet med naturreservatet *Eriksbergs stränder* är enligt beslut från 1976-10-04 att:

- För friluftslivet och den kulturellt-vetenskapliga naturvården bevara ett värdefullt kust- och skärgårdsområde inom Eriksbergsområdet i Karlshamns kustbygd.

Reservatets skötsel syftar till att:

- bevara biologisk mångfald i såväl marina miljöer som på land, med naturtyper som ingår i EU:s ekologiska nätverk Natura 2000, arter listade i EU:s fågeldirektiv samt rödlistade och andra för Blekinge ovanliga arter,
- bevara värdefulla livsmiljöer i gynnsamt tillstånd, med växt- och djursamhällen som är karaktäristiska för dessa livsmiljöer,
- med beaktande av naturvärdena bevara värdefulla inslag i kulturlandskapet,
- trygga tillgången till ett för friluftslivet betydelsefullt strövområde och tillgodose allmänhetens möjlighet till rörligt friluftsliv som kan ge rika natur- och kulturupplevelser.

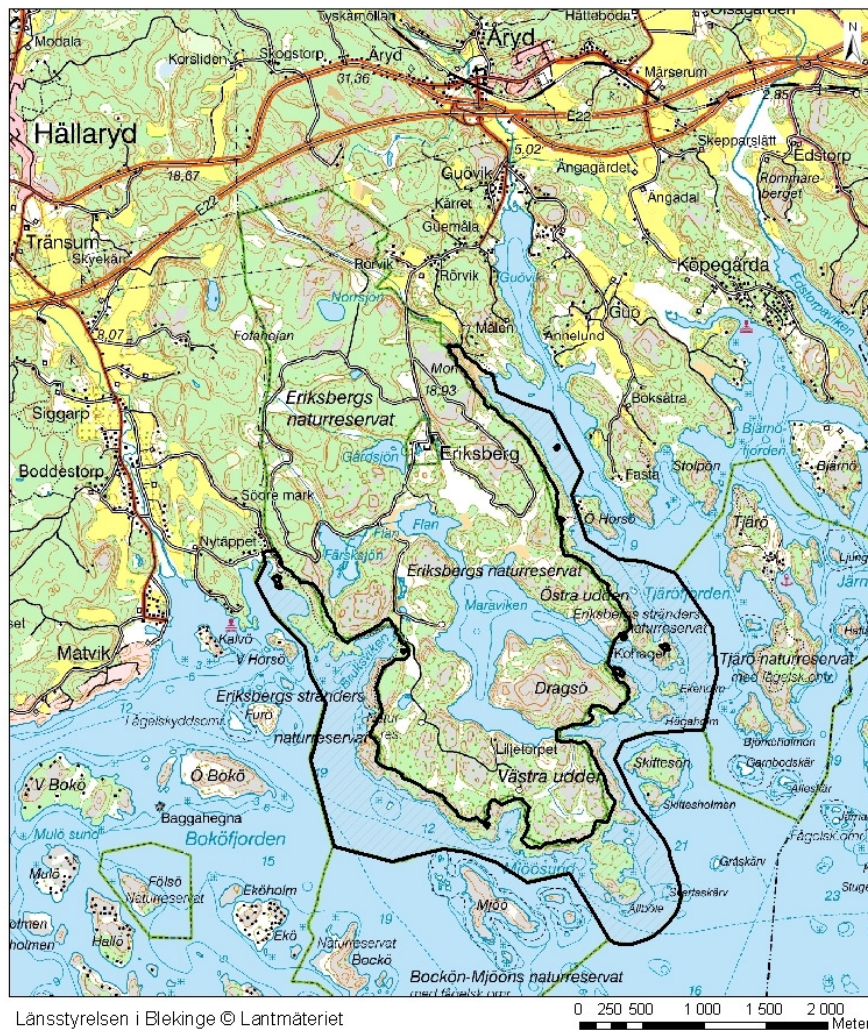
Förvaltning

Länsstyrelsen är förvaltare av naturreservatet.

Gällande beslut från 1976-10-04 innebär att ett kustområde mellan Matvik och Guövik, omfattande strand- och skärgårdsområden tillhörande egendomen Eriksberg, avgränsat utanför vilthägnat, avsattes som naturreservat.

Syfte med reservatet är "...att för friluftslivet och den kulturellt-vetenskapliga naturvården bevara ett värdefullt kust- och skärgårdsområde inom Eriksbergsområdet i Karlshamns kustbygd". Innebörden av syftet behövde förtydligas och utvecklas så att det framgår att det inkluderar bevarandet av biologisk mångfald och bevarande av områdets naturvärden och livsmiljöer med arter såväl i marina delar som på land.

Det är lämpligt att området har en naturlig i terrängen lätt identifierbar gräns. Naturreservatets gräns mot naturreservatet Eriksberg ska oförändrat sammanfalla med det befintliga viltstängslet. Gränsen har mätts in och kvalitetssäkrats, varvid arealen för *Eriksbergs stränder* ändrats, till största del i gränsen mot naturreservatet Eriksberg. Det innebär en minskning av landarealen med 4 hektar. Tidigare beslutad gräns har inte sammanfallit med gräns i fält längs stängslet. Gränsen märks ut i fält.

Naturresevatet är markerat med heldragen linje på ekonomiska kartan.

2 Beskrivning av området

2.1 Administrativa data

Objektnamn	Eriksbergs stränder
Objektnummer	10-02-032
Skyddsform	Naturresevat
Beslutsdatum	1976-10-04
Natura 2000 beteckning	Del av SE0410043 Tjärö-Bockön-Eriksberg 406 ha, del av SE0410123 Eriksberg, 25 ha
Totalareal (ha)	Ca 411 ha
Landareal (ha)	Ca 124 ha
Vattenareal, marina områden (ha)	Ca 287 ha
Naturvårdsförvaltare	Länsstyrelsen
Län	Blekinge
Kommun	Karlshamn
Lägesbeskrivning	Ca 3 km S om Åryds kyrka, ca 9 km Ö om Karlshamn, se bilaga 3 Översiktskarta.
Sakägare	Se bilaga 2
Fastigheter	Del av Eriksberg 1:2. Se bilaga 2 och 4.

Servitut	Avtalsservitut för kraftledningar, jordkabel. Servitut för väg, gångväg, båtplats, brygga., vattentäkt. Se vidare bilaga 2.
Samfälligheter	El-, vatten-, avloppsanläggningar och grönytor, väg och parkeringsplatser. Se vidare bilaga 2.
Nyttjanderätter	Väg, gångväg, båtplats, brygga. Se vidare bilaga 2.
Naturtyper	Areal (ha)
<i>Skogsmark</i> Natura 2000	<i>Totalt 111,5 ha</i> Västlig taiga (9010) = talldominerad ek-tallskog av bergig typ, ca 0,4 ha Boreonemoral ädellövskog (9020), ca 1,3 ha *Lövsumpskog (9080), ca 3,1 ha Näringsfattig bokskog (9110), ca 1,8 ha Näringsrik bokskog (9130), ca 4,1 ha Näringsfattig ekskog (9190), ca 4,2 ha
Övriga	Icke Natura: Skog, ca 96,5 ha Varav utvecklingsmark mot 9190, ca 16 ha
<i>Öppna/halvöppna marker</i> Natura 2000	<i>Totalt 12,5 ha</i> Strandängar (1630), ca 4,6 ha Torra hedar (4030), ca 3,2 ha Enbuskmarker (5130), ca 1,6 ha *Silikatgräsmarker (6270), ca 1,5 ha Hällmarkstorräng (8230), ca 1,1 ha
Övriga	Icke Natura: Öppen mark ca 0,5 ha
<i>Vatten, marina områden</i> Natura 2000	<i>Totalt 287 ha</i> Vikar och sund (1160), ca 258 ha Skär och små öar i Östersjön (1620), ca 29 ha, varav 29 ha akvatisk och 0,4 ha terrester miljö
Övriga	Icke Natura: Hav (terrester) ca 1,6 ha
<i>Vatten, limniska områden</i> Övriga	<i>Totalt 0,04 ha</i> Icke Natura: Sötvatten, ca 0,04 ha
	*Prioriterade naturtyper enligt EU:s art- och habitatdirektiv
Arter	Se tabell 2.
Prioriterade bevarandevärden:	
Markslag	Skog, hällmark, hed- och gräsmark, marina mjuk- och hårbottenar
Naturtyper	Samtliga Natura 2000-typer, lövskog, naturliga blandskogar med tall
Arter	Alla arter i skötselplanens tabell 2
Strukturer	Grova ädellövträd, grova tallar, senvuxna träd, hålträd, död ved, klippor
Funktioner	Stora områden med förekomst av rödlistade arter knutna till äldre lövträd och tallar gör att vissa av

	dem finns i stora populationer, vilket ger goda förutsättningar för en långsiktig överlevnad för dessa arter och med en bibehållen genetisk variation. Goda rekryteringsområden för fisk.
Kulturmiljöer	Registrerade fornlämningar och andra kulturhistoriska lämningar, t.ex. stenmurar, odlingsrösen, rester av torpbebyggelse och husgrunder, spår efter stenbrytning
Friluftsliv	• Större sammanhängande område med höga upplevelsevärden • Naturlighet • Kulturhistoria • Besöksobjekt • Landskapsbild
Övrigt	Forsknings- och referensområde

Tabell 1. Administrativa data.

Art	Nationell rödlista 2010	LC-arter	EU:s fågel-direktiv	EU:s habitat-direktiv	Övriga ovanliga arter och signalarter
<u>Kärlväxter</u> Ask <i>Fraxinus excelsior</i> Flikros, <i>Rosa tomentella</i> Myskmadra, <i>Galium odoratum</i> Murgröna, <i>Hedera helix</i> Blåsippa, <i>Hepatica nobilis</i> Buskstjärnblomma, <i>Stellaria holostea</i>	VU NT				X X X X
					Signalarter
<u>Storsvampar</u> Skillerticka, <i>Inonotus cuticularis</i> Pälsticka, <i>Inonotus hispidus</i> Tallticka, <i>Phellinus pini</i> Ekticka, <i>Phellinus robustus</i> Kantarellmussling, <i>Plicatura crisp</i>	VU VU NT NT				X
<u>Mossor</u> Fällmossa, <i>Antitrichia curtipendula</i> Guldlockmossa, <i>Homalothecium sericeum</i> Blåmossa, <i>Leucobryum glaucum</i> Trädporella, <i>Porella platyphylla</i> Västlig hakmossa, <i>Rhytidiadelphus loreus</i> Klippfrullania, <i>Frullania tamarisci</i> Stubbspretmossa, <i>Herzogiella seligeri</i>					X X X X X X
<u>Grod- och kräldjur</u> Sandödla <i>Lacerta agilis</i>	VU				

Art	Nat.röd- lista 2010	LC- arter	EU:s fågeldir.	EU:s ha- bitatdir.	Signalarter
<u>Lavar</u>					
Grynig lundlav, <i>Bacidia biatorina</i>		LC			
Savlundlav, <i>Bacidia incompta</i>	VU				
Rosa lundlav, <i>Bacidia rosella</i>	NT				
Stiftklotterlav, <i>Opegrapha vermicel- lifera</i>	VU				
Bokvårtlav, <i>Pyrenula nitida</i>	NT				
Grå skärelav, <i>Schismatomma decolorans</i>	NT				
Liten blekspik, <i>Sclerophora peronella</i>	NT				
Glansfläck, <i>Arthonia spadicea</i>					X
Rostfläck, <i>Arthonia vinosa</i>					X
Lönnlav, <i>Bacidia rubella</i>					X
Rikfruktig blemlav, <i>Phlyctis agelaea</i>					X
<u>Insekter</u>					
Bokoxe, <i>Dorcus parallellopipedus</i>		LC			
Ekoxe, <i>Lucanus cervus</i>		LC		X	
Reliktbock, <i>Nothorina punctata</i>	NT				
<i>Grynobius planus</i>	NT				
<i>Xylodromus testaceus</i>	VU				
<u>Fladdermöss</u>					
Pipistrell <i>Pipistrellus pipistrellus</i>	CR				
Barbastell, <i>Barbastella barbastellus</i>	EN			X	
Dammfladdermus, <i>Myotis dasycneme</i>	EN			X	
Leislers fladdermus, <i>Nyctalus leisleri</i>	EN				
Sydfladdermus <i>Eptesicus serotinus</i>	EN				
Fransfladdermus, <i>Myotis nattereri</i>	VU				
Mustaschfladdermus, <i>Myotis mystacinus</i>		LC			
Trollfladdermus, <i>Pipistrellus nathusii</i>		LC			
<u>Fåglar</u>					
Mindre hackspett, <i>Dendrocopos minor</i>	NT				
Salskrake, <i>Mergus albellus</i>	NT				
Ejder <i>Somateria mollissima</i>	NT				
Havsörn, <i>Haliaeetus albicilla</i>	NT		X		
Skogsduva, <i>Columba oenas</i>		LC			
Entita, <i>Parus palustris</i>		LC			
Brun kärrhök, <i>Circus aeruginosus</i>			X		
Fiskgjuse, <i>Pandion haliaetus</i>			X		
Fisktärna, <i>Sterna hirundo</i>			X		
Silvertärna, <i>Sterna paradisaea</i>			X		
Trädlärka, <i>Lullula arborea</i>			X		
Törnskata, <i>Lanius collurio</i>			X		
Mindre flugsnappare, <i>Ficedula parva</i>	NT				
Berguv, <i>Bubo bubo</i>	NT				
Nattskär, <i>Caprimulgus europaeus</i>	NT				
Bivråk, <i>Pernis apivorus</i>	VU				

Tabell 2. Rödlistade och EU-listade arter samt andra ovanliga arter och signalarter som rapporterats från reservatsområdet under senare år. Rödlistekategorier: CR = akut hotad, EN = starkt hotad, VU = sårbar, NT = Nära hotad (Rödlistade arter i Sverige 2010). LC = arter som varit rödlistade men numera räknas som Livskraftiga.

2.2 Historisk och nuvarande markanvändning

Det 411 hektar stora naturreservatet utgörs av en kustremsa i ett skärgårdslandskap utmed en stor halvö samt östra delen av Dragsö i Maraviken, med uddar, mindre öar och skär samt omgivande hav. I det kustnära landskapet med tydliga spår av inlandsisens verkningar är topografin varierad och berggrunden genombruten av flera mindre sprickdalar. Landmiljöerna utgörs av ett mosaikartat landskap med ädellövskog, löv- och tallblandskog och lövsumpskog omväxlat med glest trädbevuxna eller öppna hållmarker, samt mindre ytor med trädbärande betesmark, öppna gräsmarker och strandängar. Den högsta punkten är på drygt 30 meter över havet (m.ö.h.) och finns i reservatets nordöstra del. Stränderna utgörs främst av klippstränder, som på många ställen är möjliga att angöra med båt.

Naturreservatet *Eriksbergs stränder* gränsar till naturreservatet *Eriksberg* och den gräns som ligger inåt udden sammanfaller med det befintliga viltstängslet. Den yttre gränsen följer till största delen fastighetsgräns till havs. I nordost går gränsen längs bäcken/diket som även utgör fastighetsgräns.

2.2.1 Topografi, berggrund och jordarter

Berggrunden består av ca 1450 miljoner år gammal Karlshamnsgranit, med ett mindre inslag av diabasgångar i nord-nordostlig till syd-sydvästlig riktning på Östra Udden. En diabasgång sträcker sig från sydväst in under Västra udden men är inte synlig i ytan. På Västra Udden dominerar Blekinge kustgnejs. Karlshamnsgraniten är en sur djupbergart, rödaktig medel- till grovkornig. Eftersom graniten är spröd med liten motståndskraft mot erosion är den relativt lättvittrad och har därför gett upphov till en kuperad terräng. Diabasen är en basisk gångbergart. Gnejsen som kallas granodiorit, är en intermediär (mellan basisk och sur) djupbergart, grå gnejsig samt rödgrå till grå respektive röd. Berget går i dagen på många platser med plana bergställar och klippstup, såväl intill havet som högre upp i terrängen. Reservatets högsta punkt på 30 m.ö.h är belägen i den nordostligaste delen, ovanför branten intill hägnet och gränsen mot naturreservatet *Eriksberg*. En annan hög punkt är Käringaberget med sina dryga 20 m.ö.h. på Västra Udden.

Under kvartärtiden (de senaste två årmiljonerna) har klimatet dominerats av istider med kortare mellanliggande värmeperioder. De lösa avlagringar som idag vilar på urberggrunden är huvudsakligen avsatta under eller efter den senaste istiden. Under den aktiva landisen blandades äldre jordlager med krossat berg och avsattes som en osorterad morän vid istidens slutskede. Synliga spår från istiden finns i form av de kala slipade rundhällarna där det förekommer isräfflor, spår bildade av att stenar infrysas i landisen som skrapat mot underlaget, vilka visar isens rörelseriktning. Ett annat spår efter inlandsisen är parabelriss, bågformiga tryckmärken på berghällar som uppstått av infrusna block när isen rört sig.

När inlandsisen försvunnit avsattes glacial lera på de djupast belägna bottenarna. Genom inverkan av vågor och havsströmmar kalspolades berget mer eller mindre och svallmaterial avlagrades efter hand. Vid svallning av moränen bildades klapper, grus, sand och grovmo som avsattes vid stränderna under de stadier av hav och sjöar som följde. På flera ställen längs kusten finns klappersten från forna strandlinjer. Jordarten i det aktuella området består till stor del av svallad sandig morän, delvis både blockrik och stor-

blockig med exponerade blocksamlingar här och var. Som omväxling till den näringsfattiga moränen finns mindre områden med bördig glacial lera och postglacial sand i dalar och sänkor. Jordlagret är tunt på flera ställen.

2.2.2 Tidigare vattennivåer

För 20 000 år sedan när den senaste nedisning var som störst var så mycket vatten bundet i inlandsisar att havsytan låg ca 120 m lägre än nu. Isens tyngd gjorde att Skandinavien var nedtryckt. När isen smälte steg både havsytan och marken. Detta har orsakat att strandlinjen varierat kraftigt efter den senaste istiden och det område som numera utgör södra Östersjön genomgick flera olika stadier av sjöar och hav med olika höga vattennivåer. Björn E. Berglund och Per Sandgren har i en populärvetenskaplig artikel ”Strandförskjutningen i Blekinge - från istid till nutid” (i *Blekingeboken* Årgång 88, 2010) sammanställt kunskap i ämnet.

I samband med isens avsmältning för ca 14 500 år sedan bildades högsta kustlinjen (HK) i Baltiska issjön, som dämtes upp av isen. HK har uppmätts till 60-65 m.ö.h. i Blekinge, vilket innebär att hela det aktuella området då låg under vatten. Vattennivån i Baltiska issjön var under dess sista 1000 år, under klimatförsämringsperioden ”Yngre Dryas”, stabil på ca 25-30 m över nuvarande kustlinje. För ca 11 600 år sedan hade isen smält av så mycket att issjön dränerades ut mot Västerhavet över vad som idag är Mellansverige.

Under nästa period kallad Yoldiahavet, för ca 11 000 år sedan, förekom den lägsta vattennivån i Östersjön under postglacial tid. Då var havsytan ca 18 meter lägre än idag. Eriksbergsområdet utgjorde en större halvö, omgiven av havsvikar och laguner som fanns där nutida havsbottnar ligger djupt. Även sjöar fanns under nuvarande havsnivå. Från Yoldiahavets lågvattenperiod (regression) finns det på olika ställen på havsbottnarna i Blekinges skärgård källmaterial i form av rotfasta stubbar och torvlager. Fynd av tallstubbar som vittnar om forntida skogar har gjorts bland annat i Hanöbukten, på ursprunglig växtplats på 13 m djup. Även i vattenområdet på södra sidan av Stårnöhalvön och i Karlshamnsfjärden har hittats stubbar från denna tid. Torvlagren är rester av sötvattenssjöar. En sådan submarin bassäng, en fornsjö, har exempelvis hittats i Järnaviksfjärden, 2 km öster om Eriksbergs-halvön, vid en maringeologisk expedition (Berglund & Sandgren, 2010).

Vid övergången till nästa stadium, Ancylussjön, blev förändringen drastisk med en snabb vattenståndshöjning på 25 meter på 200 år och strandnivån låg som högst 6-7 m.ö.h. längs Blekingekusten.

Därpå följde Littorinahavet, ett innanhav med bräckt vatten, som med förbindelse till Västerhavet via de danska sunden nu har existerat i nära 10 000 år. Under Littorinahavets tidiga period låg havsytan en meter lägre än idag. Därefter steg vattennivån och vid Blekinge var den under flera tusen år (8000-4000 år före nu) över 4,5 m högre än dagens. Som högst låg då medelvattennivån på ca 8 m.ö.h. för ca 6500 år sedan. Under Littorinagränsen på 8 meter ligger forntida bassänger i vars sediment miljöförändringar finns dokumenterade. Därför är dessa miljöer viktiga vid kartläggning av strandförskjutningen. En av de undersökta forntida havsvikarna är Färsksjön (7,2 m.ö.h.) på Eriksbergshalvön.

Andra viktiga dokument från perioder med högre strandnivå (transgression) är strandvallar, som ofta är väl synliga i landskapet. Ute på udden Allböle finns ett särskilt välutvecklat klapperstensfält på en nivå av ca 10 m.ö.h. från denna tid. De vattenslipade och genom nötning rundade stenarna har under stormar kastats upp av vågorna.

Under mitten av bronsåldern för ca 3000 år sedan låg vattennivån på ca 2,5 m och under vikingatiden för 1000 år sedan låg den bara 1 m högre än idag. På grund av landhöjning efter isens belastning steg landskapet successivt upp ur havet, en process som fortfarande sakta pågår med ca 5 cm på 100 år.

2.2.3 Det historiska landskapet

Det är lämpligt att beskriva områdets markhistorik ur ett landskapsperspektiv för hela udden och Eriksbergsområdet. Forntida kommunikationsstråk har gått genom området och möjligheten till fiske i havet har varit en viktig tillgång sedan lång tid tillbaka. Områdets läge och naturgivna förutsättningar med delvis skogbevuxna bergiga och stenrika områden gör att det utnyttjats extensivt som utmark med bete under lång tid. Magra steniga moränmarker har efterhand utnyttjats intensivare för nyodling och koloniserats i tider av folkökning. I bördigare sprickdalar har det funnits mindre åkrar.

Trädslagen har invandrat till vårt land vid olika tidpunkter efter den senaste istiden. Först etablerade sig pionjären björk, tätt följd av tall för 10 000 år sedan. Hassel, alm och ek följde efter och sedan kom lind och ask. Eken tillhör alltså de ädellövträd som etablerade sig tidigt. Boken som invandrade så sent som för 3000-4000 år sedan spred sig bland annat till gamla betesmarker och hade sin största utbredning för 1000 år sedan. Granen spred sig först under 1600-1700-talen norrifrån och dess naturliga sydgräns går över norra Blekinge. Tall har funnits med som ett naturligt trädslag i skogsbygden.

Bibbi Brorsson, koordinator på Eriksberg, har i boken *Eriksberg. Ett säteri i Blekinge genom 350 år* (Brorsson, 2006) sammanställt uppgifter om Eriksbergs historia, med tidningsnotiser, intervjuer, resultat av släktforskning om alla torparfamiljer och foton. På uppdrag av Länsstyrelsen har Blekinge museum gjort en översiktlig kulturlandskapsutredning för Eriksbergsområdet (Persson 2007). Här har den historiska dimensionen i landskapet lyfts fram. I följande markhistoriska beskrivning har uppgifter hämtats dels från boken om Eriksberg, dels från nämnda kulturlandskapsutredning, samt från studier av befintligt kartmaterial. Dessutom har information hämtats från Eriksbergs hemsida på Internet. Uppgifter kommer även från samtal med Per-Arne Olsson, VD på Eriksberg.

Stenålderns fiskare och jägare kan ha uppehållit sig vid stränderna, liksom under brons- och järnåldern då byarna i kustbygden kombinerade jordbruk med fiske och jakt vid havet. Inom *Eriksbergs stränder* finns två fornlämnningar registrerade vid Riksantikvarieämbetet, i form av två maritima lämningar av typen "fartygs-/båtlämningar" inrapporterade av Sjöfartsverket år 2000. Den ena utgörs av minst ett välbevarat skeppsvrak utanför Allböle på Västra uddens sydspets, öster om grundet Björn som är ett okänt grund där ett flertal skepp har förlist under århundradens lopp. Uppgifter finns om flertalet vrak i området. Den andra som räknas till "övrig kulturhistorisk läm-

ning” utgörs av lämningarna efter en segelfiskebåt ca 100 m väster om Käringaberget på mellersta Västra udden.

Innanför hägnet i intilliggande Eriksbersområdet finns ett flertal fornlämningar, bestående av stensättningar och gravar markerade av stenblock, från brons- eller järnåldern. Sannolikt har det legat ett förhistoriskt båtdrag över näset mellan Bruksviken och den lilla viken Draget inne i Maraviken. Havsnivån har varit en eller ett par meter högre när det användes. Flera av fornlämningarna är knutna till ett forntida kommunikationsstråk, bland annat utmed båtdraget. På Västra udden har gjorts ett vikingatida depåfynd bestående av armbyglar av silver, vilket är det enda inrapporterade arkeologiska fyndet i området. Fornlämningarnas läge i området visas på forn- och kulturlämningskartan i bilaga 5.

Enligt en paleoekologisk undersökning som baseras på pollen- och makrofossilanalys, karaktäriserades området under stenåldern av ädellövskog utan spår av röjning eller odling (Hannon, 2001). Under tidig bronsålder märks spår av svedjning, därefter kommer en tusenårig period fram till 400 e.Kr utan tecken på röjning eller svedjning. Under järnåldern ökar den kulturella påverkan med svedjebruk och sädesodling. Mängden trädpollen minskar medan frekvensen av pollen från örter, gräs, halvgräs och sädesslag ökar markant från 1400-talets början. Det visar på att då växte ett mera konstant jordbruk fram, med öppet odlings- och beteslandskap där enen får spridning.

Ortnamn i historien

Även ortnamnen kan ge ledtrådar vid tolkning av det historiska landskapet. Mara märks i de skriftliga källorna första gången 1570 som Marre, därefter Maare 1583. Ordet *mar* betyder ’instängd, igenväxande vik’ och ingår i det osammansatta namnet Mara. Därav kommer alltså Maraviken som benämning på havsviken. Olika stavningar av Mahra förekommer. Godset Mara ändrade 1781 namn till Ericsberg efter ägaren greve Eric Ruuth. Ericsberg har en personnamnsförled och huvudleden *berg* är en höjdbeteckning. Stavningen har sedan ändrats till Eriksberg.

Av den paleoekologiska analysen framgår att det under 1400-talet växer fram ett öppet odlingslandskap med fasta åkrar och omfattande betesmarker. Mahra var en mindre bondby som sannolikt etablerades då under 1400-talet, förmodligen på den plats där gården nu ligger. Enligt Prästrelationerna 1624 var Mahra med sina fyra gårdar den minsta byn i Åryds socken.

Historiskt kartmaterial/ källmaterial 1600-1700-tal

Det finns en koppling till försvenskningen och de förändringar som skedde efter freden i Roskilde 1658. Ekonomiska förutsättningar kom från godsets närhet till Karlshamn och Karlskrona, två nyanlagda städer under senare delen av 1600-talet. Gårdarna i Mahra ingick i Sölvesborgs slottslän. År 1663 bestod byn enligt Jordeboken av fyra halva hemman. Sedan dess har gården varit ungefär så stor som idag. I jordrevningsprotokollet 1671 uppges Mahra ha skog av bok och ek, fiske i saltsjön och två insjöar samt skvaltkvarn.

Eriksberg tillhörde vad som vid en näringsgeografisk indelning kallas *Dalbygden* och vid indelning i naturgeografiska regioner ligger Eriksberg i *Blekinges sprickdalsterräng och ekskogsområde* (9).

Studier av historiska kartor ger tillsammans med skriftligt källmaterial värdefulla uppgifter om bland annat växtlighet och markanvändning. Det historiska kartmaterialet tillåter nedslag i vissa tidsskikt men vad som hänt däremellan är ibland svårt att veta. En av de äldre kartorna över Blekinge är Petter Geddas skogskarta från år 1684 med anteckningar om bl.a. trädslag. Den finns återgiven i en enklare variant, efter kontroll av jordrevningsprotokollet 1671, i Sven Björnssons *En studie av det blekingska kulturlandskapet* från 1946, som grundar sig på historisk-geografisk forskning och beskriver Blekinges kulturlandskap från mitten av 1600-talet och framåt. Originalkartan finns i Krigsarkivet. Blekinge var till stor del ett boklandskap. Trots att den mesta ekskogen fanns i skogsbygden förekom ek också i dalbygden, även där verklig ekskog saknades. Småskog med björk och al samt enebäckar karaktäriserade dalbygden i övrigt. Skogen utgjorde den viktigaste betesmarken. Där hämtades även vinterfoder från lövträden genom hamling och topphuggning. Den för skattläggning värdefulla ollonskogen av ek och bok utgjorde grunden för hur många svin (ollonsvin) som kunde födas upp. Så skogen tjänade direkt boskapsskötseln. Eriksberg tillhörde dalbygden. Kartan ger knapphändig information om skog för Eriksbergs del, endast ”Småskog” står markerat i området.

Gedda har ytterligare en karta, ”Special Geographiska Charta öfver Blekingen” även den från 1684. Där är Mara utsatt som en stor gård eller säteri och ett bondehemman, Björnhemstorp, finns med. Vissa naturförhållanden anges knapphändigt, som att några kullar finns utritade som markering att där var bergig terräng och väster om godset står det ”Småskog”. Östra udden benämns ”Kohagenabben”, ett namn som tyder på att där hade man korna på bete. På Västra udden står det ”Alboleudde”. Udden har enligt lokal tradition fått namnet *Allböle (udd)* p.g.a. att en sten utanför udden, Allbölebjörn, sägs böla när oväder nalkas. Maravik och Dragsjö finns utmärkta på kartan.

Mara blir Ericsberg

Efter Roskildefreden ägdes Mara av svenska officerare och ämbetsmän och utvecklades under första delen av 1700-talet till en betydande jordbruks-egendom med ståndsmissig bebyggelse. Den odlade arealen utökades genom dikning och nyodling. 1750 fanns det fem torp, tegelbruk och fasta fisken (s.k. stek) i Maraviken. Ekar levererades då till Amiralitetet. Efter att generalguvernören Eric Ruth förvärvade Mahra 1775 fick han år 1781 tillstånd att överflytta säterirättigheterna från rusthålet Reinasilä i Savolax län och Mahra bytte namn till Ericsberg. På gården fanns då skeppsvarv och tegelbruk. År 1778 var antalet torp uppe i tolv.

Eriksberg på 1800-talet

År 1819 hade egendomen Eriksberg, enligt uppgifter från en försäljningsannons, vidsträckt skog av ek, bok och furu, medan åkermarken uppgick till 30 tunnland. Förutom spannmål odlades potatis, även på svedjemark. Det fanns såväl tegelbruk som sågkvarn, 15 dagsverkstorp, 14 saltsjöfiskare samt nio åbor på ”Frälseöarne” och gårdens drift baserades i stort på dagsverken. Jordbruksegendomen fortsatte utvecklas genom en del omfattande diknings- och nyodlingsarbeten som skapade ny åker- och ängsmark. Ända sedan 1600-talet framhölls att egendomen hade goda tillgångar på skepps-

virke, det vill säga ekar. När staten år 1831 erbjöd inlösen av ekarna noterades så många som 4 471 st. på Eriksberg, varav 811 ansågs förstklassiga.

Under 1800-talet skedde stora samhällsomvandlingar med industrialismens intåg och genomförande av jordbruksreformer. Folkökningen ledde bland annat till ytterligare uppodling och etablering av torp och backstugor. Även på Eriksberg effektiviserades jordbruket och ett stort antal torp anlades. Studier av historiska kartor ger tillsammans med skriftligt källmaterial värdefulla uppgifter bland annat om växtlighet och markanvändning. Det finns dåligt med historiskt kartmaterial för Eriksberg eftersom gårdsarkivet blivit förstört. Enligt Persson (2007) finns endast en äldre lantmäterikarta över området. Den är upprättad 1846 och speglar nyodling samt torpetablering.

Generalstabens karta från 1875 ger information om topografiska förhållanden med höjder, öppna marker, sankmarker och vattendrag, liksom om skogen med olika symboler som cirklar för löv och stjärnor för barr. Eftersom kartan är småskalig (1:100 000) ger den begränsad information. Utmed kusten syns berg med öppna marker emellan och närmast vattnet. Lite lövskogsmarkeringar är spridda på Västra Udden. Sjöar, vattendrag, vägar, gårdar och torp finns med. Gården Eriksberg finns utsatt med symbolen för gods och hela 33 torp är markerade, varav tiotalet utmed kusten.

Strandäng på Dragsö, där det ligger skärv efter stenbrytning.

I området har det brutits sten, vilket det finns gott om spår av även på ställen längs kustremsan där det ligger högar med skärv. Stenen användes till gatsten. 1853 påbörjades stenbrytning i industriell skala på Dragsö och Eriksberg. Efter tio års uppehåll från 1866 återupptogs stenbrytningen och på

1870-talet sysselsatte verksamheten dagligen upp till 100 personer. År 1850 var 329 personer mantalsskrivna på Eriksberg. Där fanns då 38 dagsverks-torp, 14 arrendetorp och 13 fiskare, därtill kom alla barn som inte är registrerade. Några av dessa torp var belägna längs kusten. År 1875 hade antalet mantalsskrivna ökat till 432.

1900-talets kartmaterial

Landskapet var som mest utnyttjat och uppodlat i början av 1900-talet, samtidigt som det småskaliga jordbrukslandskapet fortfarande existerade med många äldre strukturer bevarade. På den gamla ekonomiska kartan från 1916, Häradskartan kallad, är fortfarande många små ytor inom reservatet markerade som åkermark, se kartan i bilaga 6.

Stora delar av betesmarken göms i det som här markeras skog med ringar för löv och stjärnor för barr. Längs stränderna fanns spridda delar med lövskog i nordväst, längs delar av Västra Udden och Östra udden. Trädlösa betesmarker fanns på hållmarkerna ute på Östra Udden och spritt på Västra Udden, samt på Dragsö som helt saknar trädsymboler. Det kan ha varit ljunghedar och enbuskmarker omväxlat med hållmarker. Åkermark fanns i anslutning till torpen. På kartan i bilaga 6 syns en mängd torp markerade med röd fyrkant. När uppodling och torpbildning nådde sin kulmen 1920 omfattade Eriksberg 43 brukningsdelar och jordbrukslägenheter, samt 25 bostadslägenheter utan jordbruk. Fram till 1930-talet baserades driften inom Eriksberg på torparsystemet. Det har funnits fler torp som inte är med på Häradskartan, utan som vid det laget var övergivna. Ett av dessa var Svens-torp som låg mellan Horsösund och Kyrkesta.

På kartan i bilaga 5 finns förutom fornlämningarna markerat flertalet av de platser där det legat torp och lägenheter inom Eriksbergsområdet, inklusive stränderna. På många av dessa platser finns spår kvar i form av husruiner, stenmurar, inägomarker med odlingsrösen, fruktträd och hamlade träd. Dessa objekt där inga byggnader finns kvar är märkta med "Torplämning, ruin" oavsett mängden ruiner och andra lämningar som finns kvar synligt idag. Som mest fanns det 90 torpställen inom hela Eriksberg och där bodde mer än 1000 personer.

Inom det område utmed kusten som utgör *Eriksbergs stränder* och de numera avstyckade små fastigheterna, har legat ett 25 av dessa torp. Med början i väster fanns först två torp, "Gamla Björnahemmet" som låg intill nuvarande parkeringsplatsen, och "Hallarummet" som låg en bit söderut utmed där vandringleden går. Ett torp, "Tegelbrukstorp" Olof Johansson", låg inne i Bruksviken. Vid V. Nabben har funnits två torp som kallades "Västrenabb Kroksvik" respektive "Västra nabb Kroksvik", lika namn med olika stavning. Inne i Kroksviken ligger delar av inägomarken till torpet med samma namn. På Ö. Nabben har funnits två torp, "Östre nabb Kroksvik" och "Korran Kroksvik". Torpet "Allbölesund" låg vid sundet med samma namn och torpet "Allböle" i sin tur låg ute på halvön. Vidare var några torp belägna utmed den östra sidan av Eriksbergshalvön. Längs Dragsökusten låg inte mindre än sex torp med namnet "Dragsö" och tre fanns ute på ön Högaholm.

Ruiner efter torpet Gamla Björnahemmet intill den nuvarande parkeringsplatsen i nordväst.

Ute på Kohageudden har legat fyra torp inom området *Eriksbergs stränder*, med namnen "Isidors torp", "Kohagen", "Nabben" och "Professorns Kohagen". Innanför Törneholmen fanns ett par torp med namnen "Törneholms-sund" respektive "Törneholmssund Kohagen" och innanför Horsö låg torpet "Horsö Sund". En del av Kyrkeastas inägomark sträckte sig ner till stranden. Hägnet löper idag tvärs över gamla tomter och inägor. Nya Björnahemmet har aldrig tillhört Eriksberg.

Flygfotot från 1940-talet visar förhållanden som i stort stämmer överens med Häradskartans. Även om jordbruket hade lagts ner vid det laget var

Ett av de gamla militära värn som finns kvar utmed kusten.

fortfarande tidigare åker- och ängsmarker öppna. Jämförelse kan göras med dagens ortofoto där många små åkerlyckor blivit igen-vuxna med skog, till exempel nere på Västra udden. Tidigare öppna betesmarker växer igen och kustremsan är idag mer skogbevuxen. Utmed kusten finns lämningar efter ett flertal militära värn.

2.2.4 Bengt Berg och hans efterträdare

Bengt Berg, känd zoolog, författare och naturfotograf, förvärvade egendomen Eriksberg 1938 och kort därefter inrättade han Mara Biologiska Försökscenter/område. Jordbruket lades ner, kontrakten med torparna sades upp och det mesta av torpbebyggelsen kom att rivas eller lämnas att förfalla. Ett vilthägn sattes upp runt större delen av egendomen för att där hålla djur av olika slag, främst hjortar. Där innanför växte genom hårt betestryck ett särpräglad kulturlandskap fram. Det område av fastigheten längs kusten som kom att ligga utanför stängslet är det som utgör Eriksbergs stränder. De tidigare odlade små inägorna blev under 1940- och 50-talen till stora delar planterade med gran.

Efter Bengt Bergs död 1967 övertogs fastigheten av hans son Iens Illum Berg, som innehade egendomen fram till 1987. Den ägare som öppnade upp gården för allmänheten och påbörjade arbetet med att göra den till ett turistmål var Alexander Wendt, som var ägare av Eriksberg under åren 1987-96. Stiftelsen Skogssällskapet övertog Eriksberg 1996 och vidareutvecklade egendomens möjligheter inom turism, jakt, fiske och naturvård.

Den 1/9 2007 bildades Eriksberg Vilt- & Natur AB, ursprungligen som ett helägt dotterbolag till Stiftelsen Skogssällskapet. Bolaget förvärvades under hösten 2007 av Mellby Gård AB med Rune Andersson som ägare. Sedan 2008 äger Rune Andersson Eriksberg och han är den 29:e ägaren i raden.

2.2.5 Skyddad natur

Genom länsstyrelsens beslut den 4 oktober 1976 bildades dels naturvårdsområdet Eriksberg, dels naturreservatet *Eriksbergs stränder*. Inom det sistnämnda vidtogs vissa skötselåtgärder, som att avverka granplanteringar och anlägga strövstigar på Västra och Östra Udden. 1992 utarbetade länsstyrelsen ett förslag till skötselplan för naturreservatet *Eriksbergs stränder*. Denna gick dock aldrig till beslut.

Även området innanför hägnet är numera naturreservat. Genom införande av miljöbalken den 1 juli 1999 försvann begreppet naturvårdsområde. Föreskrifter som tidigare meddelats med stöd av naturvårdslagen, som upphävdes när miljöbalken trädde i kraft, fortsatte att gälla om de inte ersatts med nya föreskrifter med stöd av miljöbalken. Därmed övergick naturvårdsområdet Eriksberg till att vara naturreservat.

Naturgivna förutsättningar som geologi, jordarter, topografi och hydrologi har styrt mycket när det gäller bosättningar och markutnyttjande. De naturliga förutsättningarna spelar alltså stor roll för vilken naturtyp som utvecklas, vilket i sin tur i stor utsträckning avgör hur ett område kan utnyttjas för mänskliga intressen och hur det i sin tur påverkar den fortsatta utvecklingen. Förändring i markutnyttjande kan även förklaras genom samhällsrelaterade förhållanden som har spelat stor roll för landskapets förändring, där skiftesreformer (eller som i fallet Eriksberg avsaknad av dessa) och tekniska framgångar såväl som sociala strukturer avspeglas.

Eriksbergsområdet har en intressant markhistorik. Området kan ha utnyttjats extensivt under forntiden. Enligt tolkning av en paleoekologisk analys ökade kulturell påverkan med begränsad odling under bronsåldern. Detta kan även kopplas till områdets bevarade gravanläggningar. Fisket bör ha varit en viktig resurs även långt tillbaka i tiden. Naturen inom Eriksbergs stränder är kulturpåverkad, det vill säga områdets värden och utseende beror på den historiska markanvändningen med tidigare extensiva nyttjande med begränsad odling, därefter ökad mänsklig påverkan under yngre järnålder med kulmen under 1400-talets kolonisation. 1700- och 1800-talens torpetablering och uppodling såväl som sentida utnyttjande, där området fått utvecklas fritt, har präglat dess vegetation. Vissa områden har långvarig obruten trädkontinuitet, vilket visas av lavar med mycket höga krav på sin livsmiljö. Det gamla kulturlandskapets strukturer bevarades, vilket idag avspeglas i spåren efter 1800-talets omfattande torpbebyggelse.

Hela naturreservatet *Eriksbergs stränder* ingår sedan 2005 som en del i Natura 2000-området SE0410043 Tjärö-Bockön-Eriksberg enligt fågeldirektivet. Ca 25 ha av naturreservatet på Östra Udden ingår dessutom sedan 1998 i Natura 2000-området SE0410123 Eriksberg enligt habitatdirektivet.

2.2.6 Översiktlig vegetationsbeskrivning

Naturreservatets marker utgörs idag av en mosaik av ädellövskogar, trivialövskogar, löv- och tallblandskogar samt lövsumpskogar omväxlat med både öppna och glest trädbevuxna hållmarker, samt mindre ytor med trädbärande och öppen betesmark samt strandängar. Ett flertal öar och skär, såväl skogbevuxna som med kala klippställar, ingår i reservatet och i grunda vikar och längs stränder växer rikligt med vass. I det kustnära landskapet präglas växt-

ligheten av havets och vindarnas inverkan på miljön. På solexponerade hållmarker trivs värmekrävande arter.

De naturtyper som här ingår i EU:s ekologiska nätverk enligt habitatdirektivet är **lövsumpskog* (9080) och *näringsfattig ekskog* (9190). I och med att en del av reservatet numera ingår i Natura 2000 finns en skyldighet för svenska staten att tillse att de naturtyper som skall skyddas inom området upprätthåller ”gynnsam bevarandestatus”.

Inom reservatet har ädellövskogens trädskikt bok, ek och avenbok som dominerande trädslag. Blandskogarna består av ädellöv, övrigt löv och tall med bland annat ek-tallskog. Delvis finns ett ganska stort inslag av ask, lind och lönn. Merparten av dessa skogsområden är artrika, olikåldriga och flerskiktade. Längs stränderna finns på flera ställen fina alsumpskogar med sockelbildning. Stora delar av dessa skogsmarker har en påtaglig naturskogskaraktär med stort inslag av gamla träd och död ved. I bergig terräng med tunt jordlager växer ekkrattskogar och på de glest trädbevuxna bergimpedimenten är det knotiga krattekar och martallar som klarar sig.

Andra lövdominerade ytor består till stor del av ädellövskog med inslag av övrigt löv som till exempel björk, asp, säl, klippal, rönn och oxel, samt med inslag av tall. Buskskiktet är artrikt och utgörs bland annat av hassel, hagtorn, kaprifol, rosor, slån och enbuskar. Där finns träd med en mycket rik epifytflora och flera rödlistade lavar, bland annat den mycket ovanliga savlundlaven. På områden där det växer ung tallskog med inslag av bland annat

ek och björk finns goda möjligheter att skapa ersättningsträd till gamla och medelålders tallar i närheten. Det förekommer mindre bestånd med planterad gran.

De gamla åker- och betesmarkerna håller på att växa igen med framförallt björk och asp. Spritt i dessa marker finns äldre trädskikt av bland annat ek, bok och björk som har vuxit upp i ett öppet landskap. Närmast stranden växer på vissa ställen en smal bård med klippal. I lövskog med bördiga förhållanden växer en fin lundflora med bland annat myskmadra, blåsippa, skogsbingel och buskstjärnblomma, lundslok och tandrot. På öppna magra håll-

Björken med förgrenad krona har vuxit upp i ett öppet landskap (delområde 2a).

marker trivs krypande växter som ljung tillsammans med styvmorsviol och fetknopp. Mellan strändernas stenar växer en mer högvuxen vegetation med stätta och hampflockel.

2.2.7 Marina områden

Till naturreservatet *Eriksbergs stränder* hör även havsmiljön runt kustrem-sen. Det är till stor del relativt opåverkade marina naturmiljöer med rik bio-logisk mångfald som inkluderas i syftet för naturreservatet. Avgränsningen mot land går vid medelvattenståndet. De marina miljöerna utgörs dels av vegetationsrika mjukbottnar med sand, grus, lera eller gytta, dels av hård-bottnar bestående av stenar, block eller klippor. Till största delen är det stora grunda vikar och sund med begränsat inflytande av sötvatten. Där är habita-ten relativt lite påverkade av kraftiga vågor. På olika typer av sediment och substrat finns artrika växt- och djursamhällen. Gränsen för grunt vatten kan definieras genom förekomsten av ålgräs- eller natesamhällen. Vissa djupare delar saknar vegetation. I de södra delarna av reservatet är havsmiljön mer exponerad för starka vindar med större påverkan av kraftiga vågor. Det största djupet inom reserva-tet på hela 23 meter är beläget sydost om udden Allböle, den del av Västra Udden som sträcker sig längst mot söder. Andra bottnar med djup på 20 meter finns ute i sunden väster om Käring-aberget på Västra Udden samt öster om Kohageudden och Ekeholm.

Utsikt över hav och små skär utanför Västra udden med en segelbåt inom synhåll. Det finns gott om ankoringsplatser utmed stränderna.

Ett flertal öar och skär, såväl skogbevuxna som med kala klipphöllar, ingår i reservatet. I grunda vikar och längs stränder växer rikligt med vass. I det kustnära landskapet präglas växtligheten av havets och vindarnas inverkan på miljön. Exempelvis finns en artrik särpräglad kryptogamflora på skärens kala bergytter. Öarna kan utgöra viktiga häckningsplatser för fåglar. Maravi-ken innanför Dragsö är känd för goda bestånd av storvuxen gädda och hu-vuddelen av beståndet vistas sannolikt i skärgården utanför under somma-ren. Fiskbestånden är inte stationära inom reservatsgränsen. Provfiske har här såväl som på andra håll i länet visat på övervikt av små individer av till exempel abborre. En orsak till detta kan vara påverkan av hårt fisketryck.

2.2.8 Nuvarande mark- och vattenanvändning

Idag utnyttjas *Eriksberg stränder* främst för friluftsliv. Reservatet nås med båt eller till fots längs de vandringsleder som finns på Västra respektive Östra Udden, vilka bjuder besökare på en omväxlande tur i kuperad terräng med en enastående utsikt över havet och skärgården. Till Dragsö såväl som andra öar kommer man sommartid enbart med båt. Angöringsplatser finns i form av bryggor och järnringar. Det drivs inget skogsbruk inom reservatet utan skogliga åtgärder som görs är av naturvårdande karaktär. Bete bedrivs

på delar i nordväst och nordost, dels på öppna gräsmarker och strandängar, dels mer extensivt i skogsmark.

På avstyckade fastigheter utmed stränderna finns det numera hus på platsen för sex av de gamla torplägenheterna. Fyra av dessa har den gamla torpbyggnaden kvar. På Västra Udden invid Bruksviken ligger det ena, ”Tegelbrukstorpet Olof Johansson”, och på Dragsös nordöstra strand det andra, ”Dragsö 2:2”. På Östra Udden är det ”Professorns Kohagen”, beläget ute på Kohageudden, och så ”Horsö Sund”. ”Västra nabb Kroksvik” har nytt hus på gammal grund, liksom ”Isidors torp” som ligger närmast hägnen på Kohageudden. Dessa fritidshus nås enklast, och sommartid endast, med båt. Det finns byggnader på ytterligare ett ställe, längst i nordväst där det nya

Detta fritidshus är byggt på en gammal torpargrund.

Björnahemmet är beläget. Det är den enda av fastigheterna som har bilväg. Den lilla ön Stockholm i nordost ingår inte heller i *Eriksbergs stränder*. Ingen av dessa sammanlagt åtta fastigheter ingår alltså i naturreservatet utan de ligger som enklaver, eller håll, i detta.

2.3 Områdets bevarandevärden

2.3.1 Geovetenskapliga bevarandevärden

Reservatet är beläget i ett kustnära sprickdalsområde med kuperad delvis blockrik terräng där även berg i dagen med klipphöllar och stup förekommer. Berggrunden består huvudsakligen av Karlshamnsgranit samt kustgnejs. Kvartärgeologiska formationer framträder tydligt i skärgårdslandskapet. Spår från istiden är synliga i form av rundhöllar med isräfflor och parabelriss. Jordarten utgörs av näringsfattig blockrik och delvis storblockig sandig morän som avsatts under senaste istiden och sedan svallats, samt bördig glacial lera och postglacial sand i dalar och sänkor. Jordlagret är tunt på många ställen. Det finns klappersten från äldre strandlinjer, varav ett särskilt välutvecklat klapperstensfält finns på Allböle vid en nivå av 10 m.ö.h.

Hela området med dess kuperade blockrika marker och hållmarksområden längs strandremsan och på skärgårdsöarna är av stort geologiskt intresse. Skyddsvärda är bland annat klapperstensfält och strandvallar som vittnar om strandförskjutningen och landskapets utveckling efter istiden. Markernas mångformighet ger goda förutsättningar för växt- och djurlivet.

2.3.2 Biologiska bevarandevärden

Naturtyper med arter

Naturresevatets prioriterade biologiska bevarandevärden utgörs av rödlistade arter av fauna, flora och svampar knutna till gammal kustnära ädellövskogar och blandskogar. Stora delar av skogarna är artrika, olikåldriga och flerskiktade med stort inslag av gamla träd och död ved. De ca 25 ha av naturresevatet som ingår i Natura 2000-området SE0410123 Eriksberg är av riksintresse för naturvården.

Hela naturresevatet är karterat enligt samma naturtypsindelning som basinventering för Natura 2000-områden och fastställt 2010. Inom *Eriksbergs stränder* finns till att börja följande naturtyper med skog: *Västlig taiga* (9010), *boreonemoral ädellövskog* (9020), **lövsumpskog* (9080), *näringsfattig bokskog* (9110), *näringsrik bokskog* (9130) och *näringsfattig ekskog* (9190). Det finns även stora skogsområden klassade som *Icke Natura: skog*. De utgörs av barrblandskogar, lövblandade barrskogar, ädellöv- och triviallövskog samt lövsumpskog. Andra öppnare ytor klassade enligt Natura 2000 utgörs av naturtyperna **strandängar* (1630), *torra hedar* (4030), *enbuskmarker* (5130), **silikatgräsmarker* (6270), och *hällmarkstorräng* (8230). Dessutom finns öppna ytor klassade som *icke Natura: öppen mark*.

Naturtyperna **lövsumpskog*, **silikatgräsmarker* och **strandängar* är prioriterade inom Natura 2000 och gynnsamt tillstånd för dessa är ett prioriterat bevarandevärde. Naturtypernas utbredning visas på kartan i bilaga 9. Naturresevatet *Eriksbergs stränder* är en viktig komponent i miljömålen *Levande skogar* och *Ett rikt växt- och djurliv*. Naturen har här en stor variationsrikedom och präglas av närheten till havet. Ett mosaiklandskap med kustnära ädellövskogar, tall-ekskogar, ekkrattskogar och brynzoner omväxlat med hällmarker och sumpskogar är några av de variationsrika miljöerna. Flertalet skogsområden är till stor del artrika, olikåldriga och flerskiktade.

I delar med *näringsrik* respektive *näringsfattig ek- eller bokskog* och *boreonemoral ädellövskog* utgörs ädellövskogens trädskikt omväxlande av bok, ek och avenbok som dominerande trädslag och delvis med ett ganska stort inslag av ask, lind och lönn. I lövblandskogarna med varierande naturtyper består trädskiktet av ädellöv och övrigt löv som till exempel björk, asp, sälg, klibbal, rönn och oxel. Benämningarna triviallöv och övrigt löv har samma betydelse. I lövskogarna märks blåsippa, myskmadra och buskstjärnblomma i fältskiktet. På vissa näringsrika marker täcks marken av

Liljekonvaljer växer på näringsrik mark.

liljekonvaljer. Lundslok och tandrot växer i skuggiga lundartade lövskogar, exempelvis längst ut på Allböle.

Tallskog på mager mark, på Västra Udden.

I andra områden växer barrskogar med tall som dominerande trädslag. På en udde intill Bruksviken finns naturskogsliknande tallskog, olikåldrig med gott om död ved och inslag av triviala lövträd. Området är klassat som naturtypen *västlig taiga*, vilket är likställt med ek-tallskog av bergig typ. Inom beteckningen *icke Natura*:

skog döljer sig skogstyper som inte riktigt passar in i någon Natura 2000-klassning. Där finns bland annat *barrblandskogar* med mer än 70 % av både tall och gran tillsammans. Andra ytor utgörs av *lövblandad barrskog* med 30-70 % lövträd och inslag av tall. Tall finns också med i ek-tallskogen. I bergig terräng med tunt jordlager växer ekkrattskogar och hållmarkstallskog på de glest trädbevuxna bergimpedimenten med knotiga krattekar och martallar. Där det växer ung tallskog med inslag av bland annat ek och björk finns goda möjligheter att skapa ersättningsträd till gamla och medelålders tallar i närheten. I reservatet förekommer mindre bestånd planterad gran.

Några av ytorna med ädellövblandskog bestående av mycket ek med inslag av tall klassas som *utvecklingsmark* mot 9190, vilket betyder att de har stora möjligheter att på sikt utvecklas till naturtypen *näringsfattig ekskog*.

Inom reservatet förekommer ett trettiotal rödlistade arter och minst lika många andra ovanliga arter och signalarter i flera organismgrupper har påträffats där. Signalarter är arter som indikerar miljöer med höga naturvärden och vissa signalarter är nationellt rödlistade. ArtDatabankens rödlista är en prognos om arters fortlevnad med redovisning av hur det går för Sveriges djur, växter och svampar. Rödlistan tar upp vilka arter som riskerar att försvinna från Sverige och varför arterna är hotade.

I delar av reservatets skogar förekommer träd med en mycket rik epifytflora och flera rödlistade lavar, bland annat savlundlav *Bacidia incompta*, vilken klassas som "sårbar" (VU) i rödlistan och är mycket ovanlig. Bokvårtlav *Pyrenula nitida* är en karaktärsart för gamla och artrika bokskogar med lång kontinuitet. Den är en bra signalart för skogsbestånd med höga naturvärden och är rödlistad som "missgynnad" (NT). Även rikfruktig blemlav *Phlyctis agelaea* är en bra signalart för ädellövskogar och lundar med höga naturvärden, där den visar på lång kontinuitet av ädellövträd, och i bokskogar förekommer den mest i äldre bestånd med inslag av gamla träd.

Förekomst av glansfläck *Arthonia spadicea* tyder på långvarig trädkontinuitet i miljöer med konstant hög och jämn luftfuktighet och ostörda markvattenförhållanden. Likaså rostfläck *Arthonia vinosa* finns i skogsmiljöer med konstant fuktigt mikroklimat, och särskilt i alkärr signalerar den höga naturvärden.

Andra ovanliga arter av lavar och svampar som växer på lövträdens stammar är exempelvis rosa lundlav *Bacidia rosella*, vilken klassas som "nära hotad" (NT) och vedsvampar som skillerticka *Inonotus cuticularis* (VU),

pälsticka *Inonotus hispidus* (VU) och kantarellmussling *Plicatura cris*. Den sistnämnda är en signalart som påträffas i hassellundar och lövskogar med höga naturvärden, med lång trädkontinuitet och där det sker successiv nybildning av döda stammar. Blåmossa *Leucobryum glaucum* har tidigare varit rödlistad men räknas numera som "livskraftig" (LC). Den växer i skog på våta underlag som till exempel i alkärr eller på berghällar i hållmarkstallskog om det är tillräckligt fuktigt. Bland lavarna kan ytterligare nämnas grynig lundlav *Bacidia biatorina* (LC), grå skärelav *Schismatomma decolorans* (NT) och liten blekspik *Sclerophora peronella* (NT).

Albård intill stranden med vass utanför (delområde 3a).

Buskskiktet är artrikt och utgörs bland annat av rosbuskar, som exempelvis flikros *Rosa tomentella* (NT), samt hassel, hagtorn, kaprifol, slån och enbuskar. I lövskog med bördiga förhållanden växer en fin lundflora med bland annat myskmadra, blåsippa, skogsbingel och buskstjärnblomma. I delar av strandskogarna växer gammal klibbal och alar med sockelbildning. Stora delar av dessa skogsmarker har en påtaglig naturskogskaraktär med stort inslag av gamla träd och död ved. En av de rödlistade lavarna, stiftklotterlav *Opegrapha vermicellifera* (VU), växer på klibbal. Närmast stranden växer på vissa ställen en smal bård med klibbal.

Hällmarkstorräng, som finns som en kustremsa längst ut på Allböle, utgör växtsamhällen med torkresistenta arter av kärlväxter, lavar och mossor. Hällmarksytorna är främst plana med ett tunt, fläckvist förekommande jordtäckte. På den här typen av hällmarker förekommer en näringsberikad översilning, periodvis med näringsrikt vatten från gräsmarksytor. I kombination med bland annat fågelspillning ger det en artrik och svagt kalkgynnad växtlighet med gräs, fetblads- och nejlikväxter. Buskskikt ska saknas helt i naturtypen, som främst förekommer i områden med någon typ av störning, till exempel bete. De släta urbergshällarna täcks delvis av en mosaik av *silikatgräsmarker* och *hällmarkstorräng*. På öppna magra hällmarker trivs

krypande växter som ljung tillsammans med styvmorsviol och fetknopp. Mellan strändernas stenar växer en mer högvuxen vegetation med stätta och hampflockel. På kustremsans hållmarker som utsätts för solexponering trivs värmekrävande arter.

Blommande träd och buskar intill torplämning vid "Törneholmssund" (delområde 1k).

Eriksbergs stränder innehåller hävdgynnade vegetationstyper vilka har en flora som visar på långvarig beteshävd, även om merparten av markerna inte betats på länge och är stadda i igenväxning. Gränsande till havet finns ytor med **strandängar*. Havsstrandängen ska vara öppen och fri från igenväxningsvegetation. Där växer en typisk artrik och

hävdgynnad havsstrandängsflora, med arter som havssälting, salttåg, dvärg-arun och gåsört. Vegetationen påverkas av vattenståndsväxlingar. Vissa strandängar har inte gynnsam bevarandestatus eftersom de inte hävdas dem genom bete eller slåtter. Betande fåglar kan ibland hålla nere vegetationen.

**Silikatgräsmarker* förekommer på silikatrika jordar. Dessa naturbetesmarker är inom reservatet belägna längst i nordväst. Silikatgräsmarkerna är beroende av fortsatt beteshävd för att finnas kvar.

Torra hedar är en annan öppen naturtyp som finns på ett par små ytor ute på Dragsö, Ekeholm och Högaholm. Dessa är torra till friska hedar på podsoljord som har hävdpräglad vegetation med arter som ljung, blåbär, gökärt, kruståtel, rödven och väggmossa. Enstaka träd och buskar förekommer. På de ytor som hör till *enbuskmarker* finns ett stort inslag av gamla hävdformade enar. Dessa näringsfattiga hedmarker är också torra till friska och innehåller hävdgynnade arter. På silikatgräsmarker såväl som de bägge hedtyperna ska krontäckningen av träd och buskar, som inte är av igenväxningskaraktär, inte vara mer än 30 %. De gamla åker- och betesmarkerna håller på att växa igen med framförallt björk och asp. Spritt i dessa marker finns äldre trädsoitärer av bland annat ek, bok och björk som har vuxit upp i ett öppet landskap.

Alla här nämnda mer eller mindre öppna naturtyper är beroende av fortsatt hävd, genom antingen bete, slåtter eller röjning, för att naturvärdena och kärleväxtfloran ska finnas kvar. Om de inte hävdas kommer de att växa igen efterhand, vilket medför att vissa naturvärden försvinner. Förekomsten av en del äldre lövträd som vuxit som solitärer, vilka har hög naturvårdspotential, är resultatet av långvarig hävd. Dessa finns på gammal inägomark i delar med en historik som trädbevuxen äng. I flera olika delar finns en långvarig obruten

trädkontinuitet, även i områden med konstant hög luftfuktighet, vilket visas av bland annat lavar med mycket höga krav på sin livsmiljö.

Den enda limniska ytan inom reservatet ligger längst i söder på udden Allböle. Den utgörs av en mindre vattensamling på ca 400 m² med sötvatten.

Ett flertal öar och skär, såväl skogbevuxna som med kala klippställar, ingår i reservatet. I grunda vikar och längs stränder växer rikligt med vass. I det kustnära landskapet präglas växtligheten mycket av havets och vindarnas inverkan på miljön. De marina delarna av Eriksbergs stränder omfattar miljöer med både vegetationsrika mjukbottenar och hårbottenar. Dessa är till stor del opåverkade marina naturmiljöer med rik biologisk mångfald.

Marina miljöer

288 ha inom naturreservatet *Eriksbergs stränder* utgörs av havsmiljöer. Avgränsningen mot land går vid medelvattenståndet. Den marina miljön består av såväl mjuk- som hårbottenar. Dessa är relativt opåverkade marina naturmiljöer med biologisk mångfald. De vegetationsrika mjukbottenarna består av sand, grus, lera eller gyttja, medan hårbottenarna består av stenar, block eller klippor. Från de grundaste bottenarna på ner till 3 meter närmast kust och öar, sträcker sig djupet på sina ställen ända ned till 20 meter. De djupaste bottenarna finns ute i sunden väster om Karingaberget på Västra Udden, öster om Kohageudden och Ekeholm samt det största djupet inom reservatet på hela 23 meter som är beläget sydost om udden Allböle på Västra Udden. På kartan i bilaga 7 visas djup inom *Eriksbergs stränder*.

Av de marina miljöerna utgörs 258 ha av Natura 2000-typen *vikar och sund* (1160). Dessa är stora grunda vikar och sund med begränsat inflytande av sötvatten och relativt liten påverkan av kraftiga vågor. De innehåller olika typer av sediment och substrat med artrika växt- och djursamhällen.

Gränsen för grunt vatten kan definieras genom förekomsten av

ålgräs- eller natesamhällen. Det finns även djupare vegetationsfria delar. De små öar och skär som finns i området står som *Icke Natura: Hav*, eftersom de är så pass små och skyddade mot vindexponering har de inte fått någon Natura 2000-klassning och tillsammans utgör de 1,6 ha.

Av resterande marina miljöer utgörs nästan 30 ha av en annan Natura 2000-typ benämnd *skär och små öar i Östersjön* (1620). Därav är 29 ha akvatiska miljöer. Dessa havsbottenar är belägna i reservatets sydligaste delar runt udden Allböle och naturtypen fortsätter bland annat i det angränsande naturre-

Den lilla ön Törneholmen utanför Östra Udden.

servatet Bockön-Mjöön. Området är mer exponerat för starka vindar med större påverkan från kraftiga vågor. I naturtypen ingår även ca 0,4 ha terrest-ra miljöer som består av små öar och skär. De utgörs av urberg eller morän, med kala bergytter och utan egentlig jordmån. Vegetationen består av arter anpassade till den karga miljön med vindexponering, saltpåverkan och tor-ka. Det finns en artrik särpräglad kryptogamflora. Speciellt anpassade växt-och djursamhällen kan leva i tillfälliga eller permanenta hållkar på de små öarna. Öarna kan även utgöra viktiga häckningsplatser för fåglar.

På uppdrag av Länsstyrelsen i Blekinge har Högskolan i Kalmar genomfört marina inventeringar som omfattade bland annat Eriksbergs stränder. Syftet med undersökningarna var att få underlag för beslut om marint naturreservat och för revideringen av skötselplanen. Hösten 2007 gjordes först en inven-tering av makrovegetationen inom ett större havsområde (Nilsson 2008:1). Därefter gjordes en utförlig kartering av strandnära blåstångs- och sågtångs-bälten ner till 2,5-3,5 meters djup samt dykundersökningar längs transekter. Vattentemperaturen låg runt +12° och salthalten var omkring 7 ‰ i större delen av området, med undantag inne i Guövik där den var 1,8 ‰.

Bottensubstratet på undersökningslokalerna utgjordes av såväl hård- som mjukbottenar. Enligt översiktsinventeringen fanns riklig förekomst av mak-rovegetation. Grundare än 6 m täcktes mjukbottenarna till stor del av vegeta-tion. Hårdbottenarna hade makroalger i varierande mängd från ytan och ner till åtminstone 12 meters djup. På fyra av fem lokaler täckte vegetationen minst hälften av botten. I viken längst i nordväst fanns störningar som kan bero på en frekvent båttrafik.

På de flesta hårdbottenlokalerna dominerade fastsittande blåstång *Fucus ve-siculosus* och fjädeslick *Polysiphonia fucoides*. Även på mjukbottenlokalerna var den dominerande makrofyten blåstång, här i lösliggande form, samt borstnate *Potamogeton pectinatus* och även ålgräs *Zostera marina*. Blåstång som var den i särklass vanligaste arten av brunalger koloniserade alltså såväl mjuk- som hårdbottenar och förekom både som fastsittande och lösliggande. Fjäderslick som var den vanligaste rödalgen fanns främst på hårdbottenar djupare än 3 meter och dominerade på lokaler utmed västra Uddens sydsida. Borstnate var den vanligast förekommande av fanerogamerna (fröväxterna), vilken fanns på hela 80 % av mjukbottenlokalerna och i många fall som dominant vegetation, främst utmed Östra Udden. Ålgräs är ett sjögräs som även kallas bandtång. Ålgräs var, ensamt eller ihop med borstnate, domine-rande vegetation på mjukbottenar djupare än 3 meter, de flesta spridda utmed Västra Udden. På mjukbotten var den vanligaste kransalgen grönsträfs *Chara aspera*. Den vanligaste grönalgen grönslick *Cladophora glomerata*, var bältesbildande i skvalpzonen på många sten- och klippbottenar. Axslinga var vanligt förekommande främst på gyttjebottenar, med så hög täcknings-grad som upp till 75 %, bland annat i och utanför Bruksviken.

Vid alla tio dyktransekterna förekom tångbälten, med en genomsnittlig djuputbredning på 2,1 meter. En sammanfattande bedömning var att det in-venterade kustområdet hade en stor utbredning av marina biotoper som an-ses extra värdefulla. Hit hör tångbälten, ålgräsängar och kransalgsängar.

I augusti 2008 genomförde Högskolan i Kalmar provfiske i Maraviken och Flarn inom naturreservatet *Eriksberg*. Resultatet är även intressant gällande naturreservatet *Eriksbergs stränder* eftersom fiskarna rör sig fritt mellan områdena. Inventeringen visade att fiskesamhället i Maraviken har normal diversitet och artsammansättning för denna del av Östersjön. Maraviken bedöms utgöra ett mycket viktigt lek- och uppväxtområde både för abborre och gädda och under provfisket dominerade dessa två rovfiskar.

Kohagesundet och Boksundet, belägna norr respektive söder om den stora ön Dragsö i Maraviken, förbinder viken med havet utanför. Strandremsan utmed Dragsös östra kust ingår i naturreservatet *Eriksbergs stränder*. Maraviken är känd för goda bestånd av storvuxen gädda och sannolikt vistas huvuddelen av beståndet i skärgården utanför Maraviken under sommaren. På våren återvänder den för att leka och på hösten för födosök. Troligtvis har större abborre samma migrationsmönster. Fiskbestånden är inte stationära inom reservatsgränsen och ett för hårt fisketryck, såväl här som i omgivande kustvatten, påverkar populationerna.

Fladdermössen på Eriksberg

Fladdermusfaunan inom Eriksberg har studerats under ett tiotal år och studierna fortgår. Många arter trivs inom Eriksbergsområdet med lämpliga livsmiljöer på stor yta och flera har säkert kolonier här. Hittills har 15 arter av fladdermöss konstaterats och med stor säkerhet finns 16 arter. Det är nu bara ett fåtal andra områden i Sverige som hyser så många arter, i Skåne, Småland och Västergötland. Den smala remsa runt Eriksbergshalvön som utgörs av *Eriksbergs stränder* ingår troligtvis i de biotoper som alla Eriksbergs fladdermöss nattligen besöker för näringssök. Av de registrerade arterna är sex rödlistade enligt 2010 års rödlista. För en av de sällsynta fladdermusarterna, Barbastell *Barbastella barbastellus* (EN), utarbetas nu ett nationellt åtgärdsprogram. Både barbastell och dammfladdermus är listade i Habitatdirektivets bilaga 2, vilket innebär att det i Sverige ska upprättas ”särskilda bevarandeområden” för dem. Dessutom finns ett ”Handlingsprogram för fladdermusfaunan” där alla arter fladdermöss ingår. Fladdermöss gynnas bäst av tillgång till tät gammal skog i kombination med gläntor och halvöppna betade partier med gamla träd. Bevarande av gamla träd och naturlig vegetation är viktiga aspekter för fladdermössens del.

Pipistrell *Pipistrellus pipistrellus* är nytilkommen på rödlistan och anmäld som akut hotad (CR). Genom studier och ljudanalyser har nyligen konstaterats att inspelningar gjorda på Eriksbergshalvön under 2008 och 2009 med stor säkerhet tillhör nymffladdermus *Myotis alcathoe*, vilket gör arten nyupptäckt i Sverige (Ahlén 2010). Av sällsynta arter som påträffats inom Eriksberg kan även nämnas fransfladdermus *Myotis nattereri* (VU), dammfladdermus *Myotis dasycneme* (EN), leislars fladdermus *Nyctalus leisleri* (EN) och sydfladdermus *Eptesicus serotinus* (EN). Två arter som tidigare varit rödlistade men numera räknas som livskraftiga (LC) är mustaschfladdermus *Myotis mystacinus* och trollfladdermus *Pipistrellus nathusii*. Fem eller sex av de fladdermusarterna som förekommer på Eriksberg är vanliga i trakten.

Fågel- och insektsfaunan

I reservatet finns en rik fågel- och insektsfauna. Naturreservatet *Eriksbergs stränder* ingår sedan 2005 som en del i Natura 2000-området SE0410043 Tjärö-Bockön-Eriksberg enligt fågeldirektivet. Området ska bidra till att upprätthålla eller återskapa gynnsam bevarandestatus för de fågelarter som omfattas av EU:s fågeldirektiv. Det innebär såväl gynnsamma häckningsmiljöer som miljöer för rastande och övervintrande fåglar. För hela området är nio arter anmälda till fågeldirektivet. Av dessa tillhör de flesta häckande arter; brun kärrhök *Circus aeruginosus*, fiskgjuse *Pandion haliaetus*, fisktärna *Sterna hirundo*, silvertärna *Sterna paradisaea*, trädlärka, *Lullula arbores* och törnskata *Lanius collurio*. Till de rastande eller övervintrande hör salskrake *Mergus albellus* och havsörn *Haliaeetus albicilla*. Havsörnen förmodas även häcka någonstans i närområdet.

Både salskrake (NT) och havsörn (Numera NT, tidigare VU) är även med på rödlistan. I reservatet förekommer fler rödlistade fågelarter, som mindre hackspett *Dendrocopos minor* och ejder *Somateria mollissima* (båda NT) samt de båda arterna skogsduva *Columba oenas* och entita *Parus palustris* som numera är klassade LC (tidigare NT). Många fågelarter trivs som sagt i det kustnära området, både häckande arter och de som är på tillfälligt besök. Vigg är en annan av de häckande sjöfågelarterna. Sjungande individer av mindre flugsnappare *Ficedula parva* (NT) har observerats längs Östra Udden.

Vid en skalbaggsinventering på Eriksberg påträffades 540 arter av skalbaggar och ytterligare 25 fjärilsarter, samt noterades några trädlevande skinnbaggar (Ehnström 2005). Även om inventeringen gällde området innanför hägnet i naturreservatet *Eriksberg* är den av intresse för den smala kustremsan utanför hägnet också, eftersom skalbagarna kan röra sig fritt över området. De insamlade arterna var av såväl vattenlevande som spillningslevande skalbaggar, arter knutna till örtvegetation samt träd- och busklevande arter. Av skalbaggar som lever i döda träd- och buskdelar påträffades 17 då rödlistade arter. Ekoxe *Lucanus cervus* (LC) och bokoxe *Dorcus parallellopedus* (LC) är två av de vedlevande insektsarter som har hittats inom *Eriksbergs stränder* och dessa räknas numera som livskraftiga,. Av övriga intressanta fynd från inventeringen kan nämnas reliktböck *Nothorina punctata* (NT), en art som lever i död bark på levande tallar. Den hade inte förut påträffats så långt söderut i landet.

Av grod- och kräldjur kan nämnas att sandödlan *Lacerta agilis* (VU) noterats på Västra udden. Utmed kusten förekommer rikligt med fästingar, som för människans del kan räknas till mindre trevliga småkryp.

Hot mot naturvärden

Risker för skador på olika naturtyper är, för skog och öppna marker såväl avverkning som igenväxning av skogar och dålig hävd av betesmarker. Särskilt avverkning av äldre, grova träd eller bortplockning av död ved är ett hot mot den biologiska mångfalden, liksom igenväxning av skogar som leder till kraftig beskuggning av grova träd med död ved. Hot mot lövskogsdominerade biotoper är bland annat fragmentering av biotoper, konkurrens från inträngande gran eller trädslag som är genetiskt främmande för trakten,

skogsbruk, borttagande av död ved samt påverkan av gödsel-, jordförbättrings- eller kemiska bekämpningsmedel direkt i skogsmarkerna eller indirekt från omgivande jordbruksmarker.

För betesmarkerna ligger hotet i om hävden upphör eller försvagas med igenväxning som följd. Likaså kan beteshävd vid fel tid på säsongen, felaktigt betestryck eller hävd med fel typ av betesdjur få negativa konsekvenser, exempelvis vid slitage av alltför tunga djur. Gödsling eller kalkning och användande av avmaskningsmedel

Igenväxning av hagmarker är ett hot mot en vidkronig ek som denna.

med likartad miljöpåverkan som avermectin utgör också hot. Därför kan otillräcklig framtida lönsamhet för djurhållning på ogödslade naturgräsmarker utgöra ett långsiktigt hot. Igenväxningshotet ligger också över de tidigare hävdade åker- och ängsmarkerna med vegetationstyper som är beroende av någon typ av hävd för sitt fortbestånd.

Ytterligare hot utgör förändring av hydrologin i eller utanför området och övergödning eller annan förorening av grund- och ytvatten samt gödslings- och försurningseffekter från nedfall av luftburna föroreningar. Även bebyggelse, vägar, anläggningar och annan markexploatering eller förändrad markanvändning i angränsande områden kan utgöra hot.

Risk för skador på marina miljöer inklusive stränder längs kusten, öar och skär är övergödning, miljögifter och försurning, liksom kalhuggning, bebyggelse, vägbyggen och annan fysisk exploatering i eller nära vattnet. Ett hårt fisktryck skulle kunna påverka både växt- och djursamhällen på ett negativt sätt. Omfattande båttrafik på grunt vatten kan leda till grumling och andra störningar som medför utarmning av växt- och djurlivet. Utbredning av vass på grunt vatten är ett hot om det sker på bekostnad av övriga vattenväxter och en öppen vattenyta. Exempelvis borstnate riskerar att minska om ljusklimatet försämras. Igenväxning av småvatten, förändrad vattennivå eller näringstatus är hot mot denna livsmiljö.

För häckningsmiljöer eller fåglars miljöer för rastning eller övervintring utgörs hotet av vattenföroreningar, upphörande betesdrift, röjning, jakt, vissa fiskemetoder, predation, mänskliga störningar och byggnation eller annan exploatering inom eller i närheten av området. Vattenföroreningar kan vara skadliga i form av oljespill eller andra utsläpp i havet eller via vattendrag. Upphörande betesdrift leder dels till att kortbetade strandängar försvinner, dels till att öar och strandängar växer igen och därmed försvinner gynnsamma förutsättningar för vissa fåglar, exempelvis vadare. Alltför hård röjning

av buskage är ett annat hot mot fåglars livsmiljöer. Direkta eller indirekta effekter av jakt utgör hot genom att jakt på vissa arter kan störa även andra arter än de som jakten avser. Nätfiske är en fiskemetod som kan drabba dykande sjöfåglar. Predation av såväl ägg som ungar kan ske av däggdjur som mink, räv, grävling eller vildsvin. Mänskliga störningar utgör hot på häckningsplatser och födosökslokaler. Det gäller även körning med båt eller vattenskoter.

2.3.3 Kulturhistoriska bevarandevärden

Områdets kulturhistoriska värden ligger i det varierande nyttjande av markerna som skett med uppodlade marker närmast intill torpen, omväxlat med skogliga delar som nyttjats för bete och virkesproduktion. De kulturhistoriska spåren är många med allt från fornlämningar i form av båtlämningar till spår efter stenbrytning och lämningar efter torpbebyggelsen och det småskaliga odlingslandskapets åkerlyckor med odlingsrösen, fägator och stenmurar. Inom reservatet *Eriksbergs stränder* finns numera inga hus kvar. Områdets nuvarande utseende och struktur beror på hur marken tidigare utnyttjats. Denna koppling till markhistorik är synlig bland annat genom betespräglade flerstammiga träd som vittnar om att de tidigare vuxit i ett öppet beteslandskap. I gamla betesmarker har träd ofta kommit upp i skydd av täta tornbuskage, något som syns på i vilken höjd gamla grenar sitter.

För att kunna utläsa de äldre markstrukturerna i landskapet är det viktigt att forn- och kulturlämningar i möjligaste mån hålls väl synliga och fria från

Odlingsrösen och ruin vid en av de många kulturhistoriska torplämningar som finns utmed stränderna (här på Dragsö).

vedartade växter som kan skada lämningarna. I övrigt är vegetationen vanligtvis viktig för biologisk mångfald i stenmuren. Enligt traditionen rensades stengårderna för att behovet av klenvirke till hägnader, byggnadsmaterial och ved var stort. Lika viktigt är att bibehålla äldre vägars karaktär, storlek och sträckning.

2.3.4 Intressen för friluftslivet

Eriksberg stränder utnyttjas främst för friluftsliv. Reservatet med dess mångfald av naturmiljöer i ett mosaikartat kustlandskap med variationsrika löv-, tall- och sumpskogar omväxlat med glest trädbevuxna eller öppna hållmarker, öppna gräsmarker och strandängar, med närheten till havet och skärgårdens öar och skär, inklusive havsmiljön ger jämte de geologiska, biologisk-ekologiska och markhistoriska värdena även ett skönhets- och upplevelsevärde. Allmänheten får möjlighet att njuta av det kustnära landskapet samt ta del av och få förståelse för områdets natur- och kulturhistoria.

Allmänheten har tillgång till området med båt eller till fots. Vid många ställen på klippstränderna finns möjlighet att angöra med båt och särskilda angöringsplatser finns i form av bryggor och järnringar. Dragsö såväl som andra öar kan besökas enbart med båt. Längs vandringslederna på Västra respektive Östra Udden bjuds vandraren på en omväxlande

Utsikt längs Allböleleden mot Krokavik, med udden Allböle skymtande i fjärran.

tur i kuperad terräng med en enastående utsikt över havet och skärgården. Parkeringsplatser finns vid vandringsledernas början. Grillplatser finns på flera ställen längs stränderna. *Eriksberg stränder* gränsar till naturreservatet *Eriksberg* som även är nordens största safaripark. Vandringsleden går ibland intill hägnet, och med lite tur kan man få en skymt av de hjortar, visenter, mufflon och vildsvin som betar innanför hägnet.

3 Referenser

Litteratur

- Ahlén, I. 2010. Nymffladdermus *Myotis alcathoe* –en nyupptäckt art i Sverige, Fauna & flora ÅRG. 105:4, 2010.
- Berglund, Björn E. & Sandgren, Per. ”Strandhugg: Strandförskjutningen i Blekinge –från istid till nutid”, *Blekingeboken Årgång 88, 2010*. Årsbok för Blekinge Hembygdsförbund och Blekinge museum
- Björnsson, S. 1946. *Blekinge. En studie av det blekingska kulturlandskapet*, Lund.
- Brorsson, B. 2006. *Eriksberg. Ett säteri i Blekinge genom 350 år*.
- Ehnström, B. 2005. Skalbagg på Eriksberg- En inventering 2005. Inventeringsrapport till Skogssällskapet.
- Gärdenfors, U. (ed.) 2010. *Rödlistade arter i Sverige 2010 – The 2010 Red List of Swedish Species*. ArtDatabanken, SLU, Uppsala.
- Hallenberg, Göran, 1990: *Ortnamn i Blekinge*.
- Hannon, G. 2001. *Paleoekologisk undersökning genom pollen- och makrofossilanalys*.
- Nilsson, J. 2008. *Marin inventering av makrovegetation inom vattenområdet tillhörande Eriksbergs, Eriksbergs stränder, Bockö-Mjöö och Tjärö naturreservat i Blekinge, hösten 2007*. Rapport 2008:1, Höskolan i Kalmar.
- Persson, T. 2007. *Eriksberg. Åryds socken, Karlshamns kommun. Kulturlandskapsutredning*. Blekinge museum rapport 2007:27.
- Svensson, S. 1984. Fågelfaunan inom Eriksbergs naturvårdsområde 1980-83. *Fåglar i Blekinge* 20:51-65.
- Wolgast, J. 2001-02. *Fågelinventering på Eriksberg våren 2001, Fågelinventering på Eriksberg våren 2002*.
- 1996-1987. Inventeringar av nyckelbiotoper, Skogsstyrelsen
2007. Skogsbruksplan, Skogssällskapet

Kartor

- Petter Geddas ”Special Geographiska Charta öfver Blekingen” år 1684
- Petter Gädas skogskarta år 1684
- Generalstabens karta över Sverige, Södra delen, uppmätt 1870, skala 1:100 000 samt utdrag ur databas, Rikets allmänna kartverks arkiv, Lantmäteriet
- Blekinge läns hushållningssällskap, Karlshamn, Hällaryd J112-4-23, Rikets allmänna kartverk, ekonomiavdelningen, Kartläggning utförd 1916, skala 1:20 000 samt utdrag ur databas hos Länsstyrelsen i Blekinge län
- Berggrundskarta Karlshamn NO, 1986. SGU serie Af nr. 134, skala 1:50 000
- Berggrundskarta Karlskrona NV/SV, 1993. SGU serie Af nr. 179, skala 1:50 000
- Jordartskarta 3E Karlshamn NO, 2000. SGU serie Ae nr. 138, skala 1:50 000
- Jordartskarta 3F Karlskrona NV & SV, 2009. SGU K 155, skala 1:50 000 samt beskrivning till kartan (Malmberg, K. & Persson, M.)

Internet

- <http://www.eriksberg.nu>
- <http://www.fmis.raa.se>

Muntliga kontakter

- Per-Arne Olsson, VD, Eriksberg
- Bibbi Brorsson, koordinator, Eriksberg
- Professor Ingemar Ahlén, ledamot av Eriksbergsrådet

4 Planerad markanvändning och skötsel

4.1 Generella riktlinjer

Följande riktlinjer gäller för hela området, eller stora delar av det.

Inom Eriksbergs stränder finns en stor variation av skogstyper. Skogarna präglas av artrikedom, olikåldrighet och flerskiktning, med kontinuerlig förekomst av gamla grova träd. För att uppnå syftet med skötseln ska det inom reservatet upprätthållas en kontinuitet av gamla lövträd och tallar. Gallringar görs för att gynna grova träd och andra biologiskt värdefulla träd och buskar samt för att nya stora träd ska kunna utvecklas. Friställning av spärrgreniga ekar är en åtgärd, förstärkning av gläntor en annan.

Skogsområden som utgörs av för trakten naturliga skogsekosystem kan lämnas i stort sett orörda. I de luckor som uppstår när något träd dör eller faller får nya plantor möjlighet att utvecklas och en naturlig självföryngring kommer att ske. Därmed kan målet med olikåldrig skog uppnås. I ung tallskog med inslag av bland annat ek behöver gallras för att skapa ersättnings-träd till gamla och medelålders tallar i närheten. Tillgången på död ved ska vara god med en naturlig variation på kvalitet och olika nedbrytningsstadi-er. I exempelvis sumpskogarna görs inga åtgärder. I vissa delar där tidigare hävd upphört har successivt skett en naturlig igenväxning med skog. Där har en naturlig succession lett fram till områdets höga naturvärden. Andra tidigare hävdade områden behöver fortsätta skötas genom gallring och bete. Även slåtter kan vara aktuellt. I skogsområdena i reservatets nordvästra samt nordöstra delar kan ett extensivt bete bedrivas. Punktsatser i kultur-miljövårdande syfte görs vid torpruiner och källargrunder. Området bibe-hålls som ett attraktivt turistmål där besökare bereds möjligheter till rika naturupplevelser och kan ges kunskap om djur, natur och kulturhistoria.

För de skogbevuxna delarna gäller följande riktlinjer. Vid avverkning ska ca 25 % av träden, framförallt ekar och bokar, kapas minst 1 meter över mar-ken. På så vis tillskapas kontinuerligt substrat för ovanliga vedinsekter som till exempel ekoxe och bokoxe. Rötskadade stamdelar med lågt ekonomiskt värde ska lämnas kvar som lågor. Virkesuttaget ska i stort sett överens-stämma med den av Skogssällskapet upprättade skogsbruksplanen. Grenar och toppar av bok och ek, och även klen ek och hassel, lämnas kvar i högar på solexponerade platser, företrädesvis i sydvända bryn. Den sistnämnda åtgärden gynnar flera ovanliga skalbaggar som länen i sydöstra Sverige har ett stort ansvar för att bevara. Det är viktigt att ekvirke, toppar och grenar som är färskavverkat och ligger ute i skogen under försommaren, sparas un-der minst ett år. Virket tjänstgör som fångstfälla för skalbaggar som attrahe-ras från långa avstånd till virket och däri lägger sina ägg.

Vid skötselåtgärder ska värdefulla element för faunan och florán sparas så-som grova träd, hålträd, boträd, blommande buskar, stående döda och döen-de träd, vindfälle eller lågor. Alla skötselåtgärder inom naturreservatet, till exempel avverkning och uttransportering av virke, ska utföras vid sådan tid och på sådant sätt att skador på vedinsekters fortplantning minimeras. Lika-så ska skador på mark och fornlämningar undvikas.

Vid kulturmiljöer kring gamla torp kan behöva utses ersättningsträd för gamla aplar och vårdträd. Därmed säkras kontinuiteten av torpmiljöernas

bärande och blommande träd, så att inte den naturliga successionen leder till att dessa utarmas.

För att skapa eller bibehålla brynmiljöer sparas i första hand blommande buskar. Gamla, grova träd och lågor ska sparas. De träd som tidigare vuxit öppnare kan frihuggas. Å ena sidan behövs frihuggning av en del vidkroniga träd, särskilt sådana som vuxit upp i ett öppnare landskap, så dessa får utrymme och blir solbelysta, till gagn för vissa arter. Å andra sidan är partier av täta trädbestånd nödvändiga för att bibehålla skuggiga och fuktiga miljöer som är betydelsefulla för många arter skogslevande växter och djur. Konkurrenten mellan trädkronor ger döende gren- och kvistpartier som exempelvis några fågelarter är beroende av. Såväl ett olikåldrigt träd- och buskskikt som en variation av trädslag och en mosaik av öppna och slutna partier eftersträvas. Fria successioner tillåts i stora delar. Omväxlande täta partier och halvöppna miljöer är i allmänhet bäst för biodiversiteten.

Gran och för trakten främmande arter eller genetiska typer av träd ska inte förekomma i reservatet. I reservatet finns mindre bestånd med planterad gran som ska avverkas.

Områden med trädbärande hagmarker och öppna betesmarker betas årligen med idisslande djur, i första hand nötkreatur eller får.

Rensning får ske av diken som avvattnar åker- eller betesmarker. Naturliga vattendrag och fuktstråk ska finnas kvar med opåverkad hydrologi.

För de marina områdena inklusive små öar och skär gäller generellt att de ska ha en naturlig fri utveckling.

4.2 Övergripande bevarandemål

Bevarandemål

Målet med naturreservatet är att bevara och utveckla förekommande naturtyper och livsmiljöer, samt restaurera och återskapa kulturmiljöer, utmed en kustremsa i ett skärgårdslandskap med varierande skogs- och hållmarker, hagmarker och stränder, med uddar, mindre öar och skär samt omgivande havsmiljöer. I skogliga delar ska kontinuiteten av grova träd säkerställas och en olikåldrig skog eftersträvas. Mängden död ved i olika dimensioner och nedbrytningsstadier ska öka. Området ska generellt vara en gynnsam livsmiljö för dess arter av växter, insekter, kryptogamer och andra organismer med krav på lång trädkontinuitet, respektive hävdkontinuitet, gamla träd och död ved. Reservatet ska vara tillgängligt för allmänheten.

Bevarande av arter

För särskilt utpekade Natura 2000-arter inom EU:s fågeldirektiv gäller följande bevarandemål:

Fisktärna *Sterna hirundo*, silvertärna *Sterna paradisaea*, brun kärrhök *Circus aeruginosus*, fiskgjuse *Pandion haliaetus*, trädlärka, *Lullula arborea* och törnskata *Lanius collurio* ska ha gynnsamma häckningsmiljöer. Salskrake *Mergus albellus* och havsörn *Haliaeetus albicilla* ska ha gynnsamma miljöer för rastande och övervintrande.

Till målen knutna skötselåtgärder kan vara:

- Strandängar hävdas och röjningar görs för att förhindra igenväxning av öppna strandmiljöer.
- Mindre öar genomsöks regelbundet efter mink. Eventuellt bedrivs skyddsjakt i enlighet med 7 § jaktlagen och 24 § jaktförordningen.

Restaurerings- och nyskapande åtgärder

Skötselområde 2 utgörs av mer eller mindre trädbevuxna marker som ska hävdas genom bete, men som i dagsläget är i olika stadier av igenväxning. För att uppnå bevarandemålen krävs initialt restaureringsåtgärder i form av röjning och gallring. I vissa delar är slåtter, om möjlig, ett bra alternativ.

4.3 Övriga riktlinjer

Stigar, spänger och vandringsleder ska vara framkomliga. Utmed gångstigar ska skogen regelbundet ses över och döda eller döende träd tas åt sidan om de kan utgöra fara för allmänheten. Träd som fallit eller hotar falla ned över befintliga vägar, stigar, stängsel, ledningsgator, byggnader, kulturhistoriska lämningar, tomtmarker, betes- eller slåttermarker får fällas, kapas, flyttas och lämnas kvar på lämplig plats i reservatsområdet. Kan fara undanröjas genom att träden beskärs, ska de inte avverkas. Om möjligt görs högstubbar av träden. Om avverkning av träd som är värdefulla för faunan och floran blir aktuell i anslutning till ledningsgator bör trädet i första hand toppkapas. Samråd ska ske med Länsstyrelsen. Det ska finnas platser med utsikt över havet, därför görs lämpliga röjningar vid dessa.

Kulturhistoriska lämningar och kulturmiljöer med torpruiner, stenmurar, fågator, inägomarker och odlingsrösen ska bevaras och åskådliggöras. Detta sker praktiskt genom att de hålls fria från uppväxande sly och buskar, speciellt vedartade växter. Vid vegetationsröjning av stenmur får dock inte åtgärden utföras på ett sätt som hotar biologiska värden knutna till objektet. Stenar som fallit ner från stengärden läggs tillbaka. Ny sten får inte läggas på. I viss mån sker restaurering för att återskapa natur- och kulturmiljöer genom röjning och bete.

4.2 Indelning i skötselområden

Naturreseptatet har delats in i fem skötselområden som i sin tur delas in i delområden med liknande skötsel. Avgränsningen av skötselområdena framgår av bifogad skötselplanekarta, se bilaga 10. Flera spridda trädbestånd eller ytor kan tillhöra samma skötselområde.

Skötselområde 1. Skog med naturvårdsinriktad skötsel av träd- och buskskikt

Skötselområde 2. Betade skogar

Skötselområde 3. Trädbärande hagmarker

Skötselområde 4. Betesmarker m.fl. öppna marker

Skötselområde 5. Marina områden

5 Mål och åtgärder för skötselområden

5.1 Skötselområde 1. Skog med begränsad skötsel i träd- och buskskikt

Areal: ca 100 ha, varav

ca 16 ha utvecklingsmark mot *näringsfattig ekskog*

delområde 1b: ca 0,5 ha ung tall

Beskrivning

Naturreseptatet *Eriksbergs stränder* utgörs av kustremsan utmed en stor halvö, omgivet av ett skärgårdslandskap med uddar, mindre öar och skär i havet. Merparten av arealen ingår i skötselområde 1 och utgörs av ett varierat skogslandskap. I stora delar av dessa skogsområden finns det behov av naturvårdsinriktad skötsel av träd- och buskskiktet.

Det är ädellövskogar med mest ek som dominerande trädslag, men även bok och avenbok, delvis med inslag av ask, lind och lönn. Det finns blandskogar bestående av ädellöv, med inslag av övrigt löv som till exempel björk, asp, sälg, klibbal, rönn och oxel samt tall och mindre bestånd med planterad gran. Även barrblandskogar bestående av mest tall med inslag av ek och annat löv finns med, samt hållmarkstallskogar med lågväxande tall och ek. Dessutom finns ung björkskog, samt ung tallskog med inslag av bland annat ek och björk. Det finns enbuskmarker och gott om magra hållmarker. Buskskiktet är artrikt och utgörs bland annat av hassel, hagtorn, kaprifol, rosor, slån och enbuskar. Terrängen är i huvudsak brant och blockrik. Kronslutenheten varierar kraftigt, från relativt gles skog med grova spärrgreniga träd till täta klena bestånd som befinner sig i kontinuerlig självgallring.

Skogarna är delvis mosaikartade där skogspartier omväxlar med öppnare delar bestående av gläntor med berghällar och buskrika bryn, eller ställen med torra hedmarker. Glest trädbevuxna bergimpediment utgör ca 30 % av arealen. I grunda vikar och längs stränder växer på sina ställen rikligt med

Utsikt över Bruksviken (från delområde 1a) mot norr, med de skogbevuxna flikiga uddarna i delområde 2b.

vass. I det kustnära landskapet präglas växtligheten av havets och vindarnas inverkan på miljön. I reservatet finns områden med ädellövskog med mest ek samt barrblandskog med ek och tall, delvis på hållmark, vilken räknas som utvecklingsmark som kan komma att utvecklas till *näringsfattig ekskog*.

I skogar med goda bördighetsförhållanden och i många partier finns en fin lundflora med bland annat myskmadra, blåsippa, skogsbingel och buskstjärnblomma. Det är olikåldriga, luckiga och lövdominerade skogar vars naturvärden utvecklas genom naturlig dynamik i kombination med natur-

Här går stigen genom ädellövskog längs Kohageleden.

vårdande skötsel med syfte att gynna biologiskt värdefulla träd och buskar. Även i dessa skogar består vissa delar av mer eller mindre av småskalig mosaikmark. Skogen varierar från gammal till ung, från ädellövskog till trivialövskog, från krattskog till pelarsal. Skogspartier omväxlar med gläntor, berghällar och buskrika bryn. De öppna markerna som ingår varierar från hållmark till strandäng eller vassbevuxna delar, eller små impediment med annan öppen gräsmark.

I vissa skogsområdet behövs inga åtgärder, vilket faller sig naturligt. Det gäller främst sumpskogarna. Längs stränderna finns på flera ställen fina alsumpskogar med sockelbildning. Merparten av skogen är artrik, olikåldrig och flerskiktad. Stora delar har en påtaglig naturskogskaraktär med stort inslag av gamla träd och död ved i olika former och nedbrytningsstadier. I flera områden finns en mycket värdefull kryptogamflora. Förekomst av flera sällsynta lavar, mossor och svampar indikerar höga naturvärden knutna till långvarig trädkontinuitet. Exempel på sådana arter är rosa lundlav, kantarellmussling och skillerticka.

Skötselområdet som dominerar i reservatet utgörs av flera delområden, närmare bestämt 13 stycken. Dessa är numrerade **1a-1m** i beskrivningen samt på kartan i bilaga 10. Flera spridda trädbestånd eller ytor kan tillhöra samma delområde. Delområdena 1k och 1l med bland annat *lövsumpskog* och *näringsfattig ekskog*, ingår i Natura 2000-området SE0410123 Eriksberg som är beläget på Östra udden i reservatets östra del.

Beskrivningen börjar i nordväst.

Delområde 1a (ca 11 ha)

Söder om Bruksviken ligger delområdet på en sammanhängande sträcka med barrblandskog, mest tall med inslag av ek, och lite lövsumpskog i söder. På den nordligaste udden syns spår av stenbrytning i form av högar med block och skärv. Där är en av grillplatserna belägen. På en udde med barrblandskog ligger Karingaberget som med sina drygt 20 m.ö.h är en av flera fina utsiktsplatser längs kusten. Ytan ses som utvecklingsmark med målhabitatet *näringsfattig ekskog* (9190).

Delområde 1b (ca 0,5 ha)

Söderut från Bruksviken räknat utgörs en smal remsa mellan stigen och hägnet av en yta med ung tallskog med inslag av bland annat ek och björk. Tallens medelålder ligger sannolikt runt 15 år. Merparten av beståndet är mycket tätt och i stort behov av röjning och gallring. Området är unikt på så sätt att här finns tall i ett åldersintervall som i stort sett saknas i båda Eriksbergsreservaten. Här finns alltså goda möjligheter att skapa ersättningsträd till de gamla och medelålders tallar som växer i närheten. Annars finns det risk att det om 100-150 år uppstår ett kontinuitetsbrott i förekomsten av gammal tall, vilket skulle vara allvarligt för flera ovanliga insektsarter.

Mosaikmarker där enbuskar och blandskogar omväxlar med hållmarker, på Västra udden (delområde 1c).

Delområde 1c

En sträcka följer utmed Mjöösund mellan strand och hägn och slutar i höjd med den fastighet med fritidshus som ligger på Västra Nabben, väster om Kroksvik. Ytan består till största delen av barrblandskog. Där ingår också lite 70-årig ekdominerad ädellövskog i väster, och utmed kusten i söder växer det 60-70-årig

ädellövskog med mest ek och inslag av tall. Intill tomtmarken finns en liten yta med öppen mark. Delområdet omgärdar det lilla delområdet 3c med kulturmiljön kring en torplämning.

Delområde 1d

Runt hela Kroksviken, mellan kust och hägn, sträcker sig näst delområdet. Väster om viken ligger först en yta med barrbland- och lövsumpskog. Längst in i viken växer ung björkskog på tidigare inägomarker där det varit åker och äng. Utmed stranden inne i viken finns en remsa strandäng och vass. Området utmed kustremsan öster om Kroksviken består till största delen av 90-årig blandädellövskog med mest ek, varierande med några mindre delar barrblandskog. På ett par ställen finns kulturlämningar efter torp.

Delområde 1e (ca 3 ha)

Därefter kommer ett delområde som går fram till där udden Allböle börjar, med ädellöv- och barrblandskog som är att betrakta som utvecklingsmark mot *näringsfattig ekskog* (9190).

Delområde 1f

Innanför Allböle utgörs ytan närmast hägnet av hållmarkstallskog. Ett område med *strandäng* och vass avskiljer övergången till den större halvön Allböle i sydöstra delen av reservatet. På Allböle utgörs större delen i norr av en 60-70 årig ädellövskog med en hel del murgröna, som övergår i trivi-allövskog söderut. Intill kusten finns impediment med hållmarkstallskog och längst i söder finns en remsa med *hållmarkstorräng*. Intill ligger en mindre sötvattenslokal, den enda limniska ytan inom reservatet. Denna lilla vattensamling på ca 400 m² skulle kunna vara en intressant grodlokal. Mitt på udden finns lämningar efter ett torp.

Delområde 1g (ca 1,6 ha)

Längs Västra uddens ostkust finns först i södra delen ett delområde bestående av tre mindre ytor med ädellövskog med mest **ek**. Dessa är utvecklingsmark mot *näringsfattig ekskog* (9190).

Delområde 1h

Längs resten av kuststräckan upp till Boksundet utgörs den största delen av hållmarkstallskog. På de magra hållmarkerna finns förutom knotiga tallar stort inslag av krattek med senvuxna ekar.

Delområde 1i (ca 0,4 ha)

På den nordligaste delen av udden utmed Boksundet, vattnet mellan Västra udden och Dragsö som förbinder Maraviken med havet utanför, växer en barrblandskog med ek och tall på hållmark. Ytan är utvecklingsmark mot *näringsfattig ekskog* (9190).

Delområde 1j

På Dragsö är kustremsan utanför hägnet bevuxen med, från söder sett, gallrad 80-årig ädellövskog och enbuskmark med inslag av bergimpediment på udden längst i öster. Norrut finns torra hedar med lågväxande tall, ek och övrigt löv samt ädellövskog med delvis 100-årig ek i norr intill fastigheten vid Kohagesundet. Längs kustremsan finns kulturhistoriska lämningar efter de torp som legat där. Mitt i ligger delområde 4b.

Delområde 1k

Hela Östra Udden ingår i Natura 2000 SE0410123 Eriksberg, så även strandremsan utanför vilthägnen. Med början söderifrån utgörs udden Kohagen och ytterligare en bit norrut längs östra Udden av ett område klassat som *icke Naturaskog*. Det består av en mosaik av ädellövskog, lövblandad barrskog och barrblandskog med tall, ek och annat löv. Över hela ytan är det gott om bergimpediment.

Stora delar är 80-årig gallrad ädellövskog på *näringsfattig mark*. I norra delen finns inslag av gran. Det finns kulturhistoriska lämningar efter ett antal torp i delområdet. Därefter kommer en liten yta *lövsumpskog* följt av en 80-årig ädellövskog av naturtypen *näringsfattig ekskog* som har inslag av gran.

Delområde 1l

Norr om delområde 4c, ytan med *öppen mark* och vass i viken, fortsätter Natura 2000-området med en yta *lövsumpskog* samt närmast hägnet ädel-lövskog med mycket avenbok. Kring fastigheten med fritidshus, "Horsö Sund", finns gott om kulturhistoriska spår från det tidigare odlingslandskapet. Därifrån och norrut växer ädellövskog och lövblandad barrskog. Många olika lövträdslag är representerade och det finns allt ifrån lågväxande tall till spärrgreniga ekar. Ädellövskogen har inslag av barkborreangripen gran. Innanför den lilla ön Stockholm växer *näringsfattig ekskog* och lite *lövsumpskog*. Där finns mycket björk och inslag av spärrgreniga ekar. I norr där Kullingaviken börjar finns det, nedanför "Kyrkostad", igenvuxen gammal kulturmark med tidigare åkerlyckor.

Delområde 1m

Nedanför "Kyrkostad", mellan hägnet och stranden inne i Kullingaviken, finns igenvuxen gammal kulturmark där det har varit små åkerlyckor och strandängar. Nu växer där triviallövskog bestående av al, björk, ek och gran. Ovanför en bergbrant ligger en mindre yta bestående av *enbuskmark* med bergimpediment och även lågväxande tall och ek.

Bevarandemål

Arealerna *lövsumpskog* (9080) ska bestå. Arealen *näringsfattig ekskog* (9190) ska utgöra minst 4 ha och öka upp mot 20 ha. För dessa naturtyper typiska arter ska förekomma i livskraftiga populationer. Rödlistade och andra skyddsvärda arter som exempelvis rosa lundlav, stiftklotterslav och skillerticka ska finnas kvar och ha en gynnsam bevarandestatus. Hänsyn ska tas till biotoper med betydelse för fladdermöss.

Skogen ska präglas av artrikedom och uppvisa olikåldrighet, flerskiktning och hög ålder samt ha lång skoglig kontinuitet i alla delar, med kontinuerlig förekomst av gamla grova träd. Grova träd och biologiskt värdefulla träd och buskar ska gynnas. Spärrgreniga ekar som växer inne i slutna skog ska friställas och även yngre ekar ska kunna utvecklas till spärrgreniga träd. Enbuskmarkerna ska ha gläntor utan igenväxningsvegetation. Befintliga gläntor ska förstärkas och andelen blommande träd och buskar ökas. I brynzoner mot öppnare mark vidmakthålls ett olikåldrigt trädskikt med vidkroniga solitärer av ek och bok där trädindivider med särskilt höga naturvärden gynnas. Vid flertalet kulturmiljöer kring gamla torp ska finnas bärande och blommande träd.

Kulturhistoriska lämningar och kulturmiljöer med torpruiner, stenmurar, fågator, inägomarker och odlingsrösen ska restaureras och därefter kontinuerligt röjas för att bevaras och åskådliggöras. Rövning ska göras vid grill- och utsiktsplatser.

Äldre träd får åldras, dö och brytas ner på platsen. Död ved, såväl stående som liggande, ska förekomma i riklig mängd i olika dimensioner och nedbrytningsstadier.

Delområdena 1a, e, g och i ska utvecklas mot naturtypen *näringsfattig ekskog* (9190).

Skötselåtgärder

- Återkommande gallringar och röjningar som syftar till att uppnå bevarandemålen, t.ex. att gynna grova träd och andra biologiskt värdefulla träd och buskar, att nya stora träd skall kunna utvecklas och att förstärka befintliga gläntor.
- Friställning av spärrgreniga ekar sker genom ringbarkning av konkurrerande träd inom ett avstånd av ca 3 meter från ekens krona.
- Ersättningsträd för gamla aplar och vådräd utses.
- Återkommande gallringar och röjningar med målet att synliggöra och vårda kulturlämningar. Punktinsatser i kulturmiljövårdande syfte görs vid torplämningar med hus- och källargrunder. Tidigare små åkerlyckor framhävs genom röjning.
- Död ved av lövträd samt tall och en lämnas orörd där den står eller faller.
- Främmande trädslag och gran tas bort.

5.2 Skötselområde 2. Betade skogar

Areal: ca 8,8 ha, varav

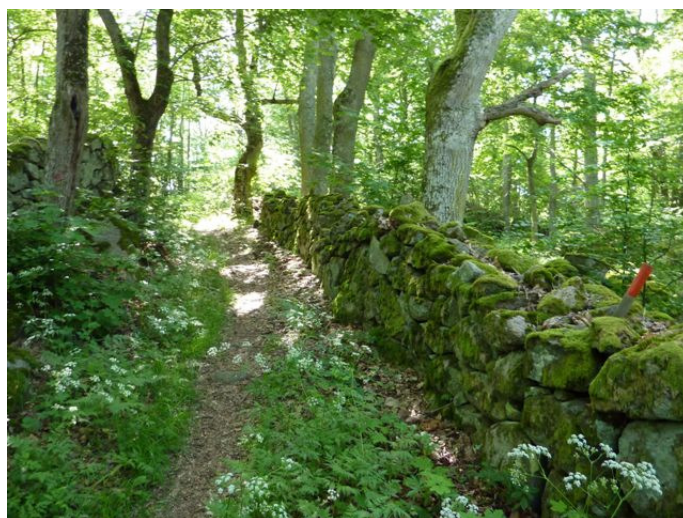
I skötselområde 2 ingår skogsområden som är belägna i reservatets nordvästra och nordöstra delar. Förutom att där kan behövas naturvårdsinriktad skötsel av träd- och buskskiktet ingår skogarna i betesfällor tillsammans med intilliggande delområden med trädbärande hagmarker, gräsmarker och andra öppna områden. Alltså kommer ett extensivt bete att ske i dessa skogar. Det är dels olika typer av ädellövskogar, blandlöv- och lövsumpskogar, dels talldominerade ek-tallskogar och enbuskmarker. Skötselområdet utgörs av tre delområden. Dessa är numrerade **2a-c** i beskrivningen samt på kartan i bilaga 10.

Beskrivningen börjar i nordväst.

Delområde 2a

(ca 6 ha)

Delområdet ligger i den nordvästra delen, där vägen kommer in i reservatet och parkeringsplatsen är belägen, innerst kring stigen och intill hägnet. Här börjar vandringsleden Allböleden och stigen följer till största delen en gammal vägsträckning.

Där Allböleden börjar går stigen delvis i en gammal fägata, genom lundartad skog i delområde 2a.

Norriifrån sett är det först *boreonemoral ädellövskog*. Ett område att särskilt framhålla är den fina lunden invid ”Nya Björnhemmet”, gränsande till delområdena 4a och 3a i väster. Trädskiktet utgörs här av gammal ask, lönn och någon enstaka avenbok. Träden har en mycket rik epifytflora och merparten av de rödlistade lavarna, som den mycket ovanliga savlundlaven, har påträffats just här. Det finns även en fin kulturmiljö på platsen för torpet ”Hallarummet” med husgrunder, odlingsrösen, stenmurar och en fägata. Området fortsätter med *näringsfattig bokskog* och annan ädellövskog och en liten yta näringsrik bok i söder.

Delområde 2b (ca 0,5 ha)

På de flikiga halvöar som finns väster om Bruksviken ligger ett delområde med ytor bestående av ädellövskog med bland annat ek, både på näringsrik och näringsfattig mark, samt lövsumpskog och triviallövskog. Mindre delar i norr har en historia som åker- och ängsmark, resten har varit betesmark. En

På en holme i Bruksviken växer olikåldrig tallskog (delområde 2b).

del på den större ud- den i norr, mark som tillhört ”Hallarum- met”, användes som slåtteräng in på 1960-talet. Ute på en holme finns naturty- pen *västlig taiga* med gammal olikåldrig tallskog. Längs den norra sidan av Bruksviken, mellan strand och hägn, finns en sträcka med ädellövskog fram till delområde 3b.

Delområde 2c (ca 2,3 ha)

Inne i Kullingaviken i nordost växer *näringsrik bokskog*, inte bara med bok utan även ek och avenbok med inslag av lönn och lind. Ädellövskogen börjar norr om bergbranten och sträcker sig längsmed hägnet, utmed den branta sluttningen och ner i dalen. En del av ytan, i en remsa längs strandängen upp till reservatsgränsen i nordost, utgörs av triviallövskog. Allra längst i norr finns en liten yta med *enbuskmark*. Ovanför branten intill hägnet ligger re- servatets högsta punkt på 30 m.ö.h.

Bevarandemål

Arealerna *boreonemoral ädellövskog* (9020), *näringsfattig bokskog* (9110) *näringsrik bokskog* (9130) och *näringsfattig ekskog* (9190) samt *enbusk- marker* (5130) ska bestå. För dessa naturtyper typiska arter ska förekomma i livskraftiga populationer. Rödlistade och andra skyddsvärda arter ska finnas kvar och ha en gynnsam bevarandestatus. Hänsyn ska tas till biotoper med betydelse för fladdermöss.

Skogen ska präglas av artrikedom och uppvisa olikåldrighet, flerskiktning och hög ålder samt ha lång skoglig kontinuitet i alla delar, med kontinuerlig förekomst av gamla grova träd. Grova träd och biologiskt värdefulla träd och buskar ska gynnas. Spärrgreniga ekar som växer inne i sluten skog ska friställas och även yngre ekar ska kunna utvecklas till spärrgreniga träd. I enbuskmarker motverkas igenväxningsvegetation. Befintliga gläntor ska förstärkas och andelen blommande träd och buskar ökas. Vid flertalet kulturmiljöer kring gamla torp ska finnas bärande och blommande träd. Längs vägar och i brynzoner mot öppnare mark vidmakthålls ett olikåldrigt trädskikt med vidkroniga solitärer av ek och bok där trädindivider med särskilt höga naturvärden gynnas. Skötselområdet ska betas extensivt tillsammans med intilliggande skötselområden 3 och 4.

Kulturhistoriska lämningar och kulturmiljöer med torpruiner, stenmurar, fägor, inägomarker och odlingsrösen ska restaureras och därefter kontinuerligt röjas för att bevaras och åskådliggöras. Särskilt kulturmiljöerna intill ”Nya Björnhemmet” i delområde 2a ska vårdas och framhävas.

Äldre träd får åldras, dö och brytas ner på platsen. Död ved, såväl stående som liggande, ska förekomma i riklig mängd i olika dimensioner och nedbrytningsstadier. Främmande trädslag får inte förekomma. Ingen föryngring av gran får ske. Delområdet 2b ska utvecklas mot en olikåldrig, gles tallskog med inslag av lövträd.

Skötselåtgärder

- Återkommande gallringar och röjningar som syftar till att uppnå bevarandemålen, t.ex. att gynna grova träd och andra biologiskt värdefulla träd och buskar, att nya stora träd skall kunna utvecklas och att förstärka befintliga gläntor.
- Friställning av spärrgreniga ekar sker genom ringbarkning av konkurrerande träd inom ett avstånd av ca 3 meter från ekens krona.
- Ersättningsträd för gamla aplar och vårdträd utses.
- Stängsling samt årlig beteshävd från maj till september.
- Restaurering för att återskapa natur- och kulturmiljöer genom röjning och bete.
- Återkommande gallringar och röjningar med målet att synliggöra och vårda kulturlämningar. Punktinsatser i kulturmiljövårdande syfte görs vid torplämningar med hus- och källargrunder. Tidigare små åkerlyckor framhävs genom röjning.
- Död ved av lövträd samt tall och en lämnas kvar men får flyttas inom reservatet.
- Främmande trädslag och gran tas bort.

5.3 Skötselområde 3. Trädbärande hagmarker

Areal: ca 10 ha, varav

inom delområde 3d: ca 1,3 ha utvecklingsmark mot *näringsfattig ekskog*

Igenväxande åker- och betesmarker, som ska gallras och betas för att bli en hagmark med trädsolitärer och dungar.

Beskrivning

I naturreservatet finns några mer eller mindre trädbevuxna marker som ska hävdas genom bete.

Skötselområdet utgörs av sex delområden, varav två är öar, som ligger avskilda från varandra. Dessa är numrerade **3a-f** i beskrivningen samt på kartan i bilaga 10.

Beskrivningen börjar i nordväst.

Delområde 3a

(ca 2,7 ha)

I reservatets nordvästra del ligger det första delområdet med trädbärande hagmark. Det utgörs i huvudsak av gamla åker- och ängsmarker men även betesmarker som håller på att växa igen med framförallt björk och asp. Så sent som på 1960-talet användes slåtterängar som hört till "Hallarummet" här på udden i delområdets södra del. Spritt i området finns äldre trädsolitärer av bland annat ek, bok och björk som har vuxit upp i ett öppet landskap. Här finns gott om kulturhistoriska lämningar i form av odlingsrösen, fornåkrar och fägata. Närmast stranden växer en smal bård med klibbal.

Delområde 3b (ca 1,9 ha)

Inne i Bruksviken finns en yta med igenväxande ängsmark i anslutning till tomtmark. Här har tidigare varit såväl åker- som ängsmark. Det finns ett glest trädskikt av bland annat ek, björk och apel samt fina buskage med blommande buskar.

Delområde 3c (ca 0,5 ha)

På Västra Uddens sydkust ligger ett område med kulturmiljön kring ruinerna och inägorna efter ett tidigare torp, "Wästrenabb Kroksvik". Marken har fortsatt hävdas under en tid och där finns ängsmarker med hävdgynnade arter. Delområdet ligger omgärdat av delområde 1c.

Delområde 3d

(ca 2,6 ha, varav ca 1,3 ha utvecklingsmark mot *näringsfattig ekskog*)

Högaholm är den södra av de två öarna utanför Dragsö och den största av de båda. Norra halvan är bevuxen med ädellövskog, mest ek med inslag av tall och ask. En del vidkroniga träd finns. Ytan är utvecklingsmark mot naturtypen *näringsfattig ekskog* (9190). Den södra halvan av ön är öppnare och tillhör naturtypen torra *hedar*. På den betespräglade holmen har tidigare öppna

ytor vuxit igen. Buskskiktet utgörs av ek, björk, slån och björnbär. I nordost finns torplämningar. Särskilt i den sydöstra delen finns bergimpediment.

Delområde 3e (ca 1,4 ha)

På Ekeholm, den norra av de båda öarna, utgörs den norra halvan av löv-blandad barrskog, med lågväxande tall, ek och björk, medan den södra halvan av ön även här tillhör naturtypen *torra hedar*. Buskskiktet består av en, nypon, oxel, slån, krusbär, björnbär och rönn. Spritt på holmen finns inslag av bergimpediment.

Delområde 3f

(ca 0.8 ha)

Nästan allra längst i nordost finns en liten yta med fuktäng där fältskiktet domineras av tuvtåtel. På våren lyser marken gul av kabbeleka. Trädskiktet utgörs av al och björk med något inslag av ek. Igenväxningsvegetation utgörs framförallt av klibbal och vide.

Enstaka gamla aplar förekommer. Områ-

det är igenvuxen kulturmark, sannolikt är det en gammal slåtteräng på fuktig *strandäng*. Marken översilas tidvis. Närmare hägnet växer ädellövträd.

Fuktäng med trädskikt av mest al som ska restaureras till trädbärande hagmark i delområde 3f.

Bevarandemål

Skötselområdet ska bestå av hagmarker med trädsolitärer, dungar och spridda buskage. Brynzoner med blommande träd och buskar ska gynnas. Vid flertalet kulturmiljöer kring gamla torp ska finnas bärande och blommande träd.

Död ved i olika former ska förekomma inom hela området. Hela skötselområdet betas årligen. I delområdena 3a, 3b och 3f sker bete gemensamt med skötselområdena 2 och 4. I delområdena 3d och 3e, som ligger på öarna Högaholm och Ekeholm, sker bete om möjligt är, i annat fall görs röjning av igenväxningsvegetation.

I delområde 3a, 3d och 3e ska finnas en gles betad skog med träd i olika åldrar där kontinuiteten av gamla, grova träd upprätthålls. Gräsmarken ska vara starkt präglad av bete. I de gamla åker- och betesmarkerna i delområde 3a finns hamlingspräglade träd kvar, varav några ska återhamlas och det ska även göras nyhamlingar.

I delområde 3b, 3c och 3f ska det vara gräsmark med en artrik flora samt spridda träd och buskage. Ingen igenväxning får ske och ansamlingen av förna ska vara minimal. Slåtter är en alternativ lämplig skötselåtgärd. I delområde 3f ska finnas gamla aplar och någon enstaka al. Vattenståndet ska där fortsätta ha en naturlig fluktuation.

Skötselåtgärder

- Rökning, gallring för att uppnå bevarandemålen.
- Ersättningsträd för gamla aplar och vådräd utses.
- Stängsling samt årlig beteshävd från maj till september.
- Bete med idisslande djur, i första hand nötkreatur och får.

För delområde 3a dessutom:

- Södra halvan av albården avvecklas helt och omvandlas till strandäng, medan norra halvan lämnas orörd.
- Hamling av ett 10-tal avenbokar, bokar och ekar. Hamlingen bör ske med ca 5 års mellanrum, företrädesvis under augusti-september.

För delområde 3a och c dessutom:

- Restaurering för att återskapa natur- och kulturmiljöer genom röjning och bete.
- Återkommande gallringar och röjningar med målet att synliggöra och vårda kulturlämningar. Punktinsatser i kulturmiljövårdande syfte görs vid torplämningar med hus- och källargrunder. Tidigare små åkerlyckor framhävs genom röjning.

För delområde 3b, c och f dessutom:

- Slåtter kan ske i juli-augusti. Efter slåttern forslas höet bort, alternativt bränns. Efterbete.

För delområde 3f dessutom:

- Endast de gamla aplarna och någon enstaka al sparas.

5.4 Skötselområde 4. Öppna marker

Areal: ca 4,1 ha, varav

delområde 4a: ca 1,5 ha naturbetesmark

4b-d: ca 2,6 ha strandängar

De delar som räknas till öppna marker består av gräsmarker såsom silikatgräsmarker och strandängar, som är delvis bevuxna med vass. Skötselområdet utgörs av fyra delområden, som ligger avskilt från varandra. Dessa är numrerade **4a-d** i beskrivningen samt på kartan i bilaga 10.

Beskrivningen börjar i nordväst.

Delområde 4a (ca 1,5 ha)

Delområdet är en betesmark belägen i reservatets nordvästra hörn, i öster gränsande mot vägen till "Nya Björnhemmet" och i väster mot Hallarums-viken. Ytan som historiskt sett är gammal åkermark har varit planterad med gran och sedan restaurerats till betesmark. Som solitärer samt längs kanten växer en del lövträd av ek, bok, avenbok, ask och asp. Den öppna ytan utgörs av naturtypen *silikatgräsmarker*. Strandvegetationen består av bladvass och havssäv. Även kaveldun växer där och rikligt med tuvtåtel. En vassbård sträcker sig längs stranden utanför den bebodda fastigheten.

Delområde 4b (ca 1,2 ha)

På Dragsö finns ett låglänt område med *strandängar* i en vik till stor del bevuxet med vass. Ytan översvämmas tidvis.

Delområde 4c (ca 0,4 ha)

På Östra udden, inom Natura 2000-området, ligger en yta med *öppen mark* och vass i en vik, mellan områden med sumpskog och ekskog.

Delområde 4d (ca 1 ha)

Inne i Guöviken i reservatets nordöstra del är en yta med *strandängar* där det växer mycket bladvass utanför.

Bevarandemål

Skötselområdet ska bestå av öppna hävdade strandnära miljöer. Strandängarna ska vara fria från träd och buskar, undantaget i brynzoner. De vassbälten som finns utanför den hävdade zonen får utvecklas fritt.

Delområde 4a ska utgöra en hävdad, öppen betesmark med en artrik gräsmarksvegetation, enstaka solitära lövträd och artrika brynmiljöer. Gräsmarken ska vara starkt präglad av bete.

Kärlväxtfloran ska vara artrik och domineras av hävdgynnade arter med ett stort inslag av typiska arter. Området ska vara fritt från uppslag av lövsly. Buskskiktet ska utgöras av avgränsade, väl utvecklade, flikiga och artrika bryn. Arealen *silikatgräsmarker (6270) ska bestå.

Öppen betesmark av naturtypen *silikatgräsmark*, intill där vägen kommer in i reservatet i nordväst (delområde 4a).

Skötselåtgärder

- Röjning och slåtter för att uppnå bevarandemålen.

För delområde 4a dessutom:

- Bete med idisslande djur.

5.5 Skötselområde 5. Marina områden

Areal: ca 287 ha vatten

Ca 1,6 ha land

Beskrivning

Delområde 5a

Till naturreservatet *Eriksbergs stränder* hör även havsmiljön runt kustremsan med 287 ha. Det är till stor del opåverkade marina naturmiljöer med biologisk mångfald. Avgränsningen mot land går vid medelvattenståndet. De marina miljöerna utgörs dels av vegetationsrika mjukbottnarna med sand, grus, lera eller gyttja, dels av hårbottnarna bestående av stenar, block eller klippor. Det största djupet inom reservatet på hela 23 meter är beläget sydost om udden Allböle. Andra bottnar med djup på 20 meter finns ute i sunden i väster och öster.

Ca 258 ha av de marina miljöerna utgörs av Natura 2000-typen *vikar och sund*. I de stora grunda vikarna och sunden med begränsat inflytande av sötvatten är habitatet relativt lite påverkade av kraftiga vågor. Det finns olika typer av sediment och substrat med artrika växt- och djursamhällen. Gränsen för grunt vatten kan definieras genom förekomsten av ålgräs- eller natesamhällen. Även djupare vegetationsfria delar förekommer.

Av resterande marina miljöerna utgörs nästan 30 ha av Natura 2000-typen *skär och små öar i Östersjön* (1620). Området är belägna i reservatets sydligaste delar runt udden Allböle och naturtypen fortsätter bland annat i det angränsande naturreservatet Bockön-Mjöön. Här är mer exponering för starka vindar och större påverkan från kraftiga vågor. De akvatiska miljöerna utgör 29 ha, medan resterande 0,4 ha är terrestra miljöer i form små öar och skär, mestadels med karga klippor.

Maraviken har den stora ön Dragsö belägen mitt i, vilket ger viken två in- eller utlopp där de yttersta delarna ingår i *Eriksbergs stränder*. Det norra

Den östra kustremsan på Dragsö tillhör *Eriksbergs stränder*. Intill Kohagesundet finns ett av de gamla torpen kvar.

inloppet kallas för Kohagesundet och det södra Boksundet. Området innanför, som tillhör naturreservatet Eriksberg, är avskilt med stängsel och stängt för allmänt fiske. Maraviken har bland annat stor betydelse som lek- och uppväxtområde för gädda. Fiskarna rör sig fritt mellan områdena.

Delområde 5b

Till de marina delarna hör ett flertal små öar och skär där havet och vindarna har stor inverkan på miljön. Inom området tillhörande Natura 2000-typen *vikar och sund* (1160), där de stora grunda vikarna och sunden är relativt lite påverkade av kraftiga vågor, finns ett flertal små öar och skär på tillsammans 1,6 ha. Dessa terrestra miljöer står som *icke Natura: hav*. Öarna och skären är mestadels karga med låg växtlighet och kala klippäcklar, även om det förekommer en del buskar och träd.

I naturtypen *skär och små öar i Östersjön* ingår små öar och skär av urberg eller morän med kala bergytter utan egentlig jordmån. Vegetationen består av arter anpassade till den karga miljön med vindexponering, saltpåverkan och torka. I tillfälliga eller permanenta hållkar på de små öarna lever speciellt anpassade växt- och djursamhällen. Öarna kan även utgöra viktiga häckningsplatser för fåglar.

Bevarandemål

De marina delarna av *Eriksbergs stränder* omfattar miljöer med både vegetationsrika mjukbottenar och hårbottenar. Dessa är till stor del relativt opåverkade marina naturmiljöer med biologisk mångfald. De marina ekosystemen ska utvecklas genom naturlig dynamik och ha god ekologisk status. De små öar och skär som finns inom reservatet ska vara skyddade platser för fåglar att häcka på.

Skötselåtgärder

- Regelbunden genomsökning efter mink på öar och skär. Eventuellt bedrivs skydds jakt i enlighet med 7 § jaktlagen och 24 § jaktförordningen.

En av de grunda vikarna där det växer vass, på Dragsö.

6 Friluftsliv och turism

6.1 Beskrivning

Eriksberg stränder nyttjas främst för friluftsliv. Reservatet nås med båt eller till fots längs de vandringsleder som finns på Västra respektive Östra Udden, vilka bjuder besökare på en omväxlande tur i kuperad terräng med en enastående utsikt över havet och skärgården. Stränderna utgörs främst av klippstränder, som på många ställen är möjliga att angöra med båt. Till Dragsö såväl som andra öar tar man sig enbart med båt. *Eriksberg stränder* gränsar till naturreservatet *Eriksberg* som även är landets största safaripark. Utmed stränderna ligger hus på sammanlagt sju fastigheter som enklaver i reservatet. Dessa fritidshus nås enklast, eller sommartid endast, med båt.

Tillgänglighet

Allmänheten har tillgång till området med båt eller till fots. Vid många ställen på klippstränderna finns möjlighet att angöra med båt. Dragsö såväl som andra öar kan sommartid besökas enbart med båt.

Västra Udden nås via väg från Trenså till "Nytäppet" och "Nya Björnhemmet". Därifrån går en 5,5 km lång vandringsled ut till Allböle och Bok-sundet. Östra Udden nås via Rörvik, på samma väg som leder fram till infar-

Längs blöta partier är vandringsleden spångad. Här går Kohageleden alldeles intill stängslet mot det intilliggande naturreservatet Eriksberg.

ten till Eriksbergs naturreservat och viltpark. Där startar Kohageleden som är 3,8 km lång och leder ut till Kohagen. Vandringsleden är spångad längs blöta partier och en trappa finns där leden går uppför en klippvägg i nordost. Parkeringsplatser finns vid vandringsledernas början. I nordväst ligger den inom reservatet, medan parkeringen i nordost är belägen utanför re-

servatet och tillhandahålls av Eriksberg. Vandringsleden går ibland intill hägnet, och med lite tur kan man få en skymt av de hjortar, visenter och vildsvin som betar innanför hägnet. Grillplatser finns på flera ställen längs stränderna.

Stängselgenomgångar ska finnas på de ställen där vandringsleden korsar stängsel för betesdjur inom reservatet. I Bilaga 11 som visar anläggningar för friluftslivet finns leder, parkerings- och grillplatser markerade.

Information och anläggningar

Informationstavlor om reservatet ska finnas vid de bägge parkeringsplatserna vid vandringsledningens början, samt vid vissa anöringsplatser för båtar. Vandringsledningarna på Västra respektive Östra Udden ska vara markerade och spänger ska finnas för att öka framkomligheten vid blöta partier, liksom trappa förbi brant parti. Iordningställda grillplatser finns på flera ställen längs stränderna.

6.2 Övergripande mål

Områdets natur ska kunna upplevas utan att reservatets naturskogsvärden påverkas negativt. Målet för friluftslivet inom naturreservatet *Eriksbergs stränder* är att göra området välbesökt och tillgängligt. Området bibehålls som ett attraktivt turistmål där besökare dels får möjlighet att lära sig mer om områdets naturvärden kopplat till dess geovetenskapliga och kulturhistoriska utveckling, dels kan erbjudas möjlighet till rekreation genom att vistas i ett naturskönt landskap.

En trappa leder besökare förbi den branta klippväggen i nordost. Fram hit betas även skogsmarken.

Bevarandemål

Väl underhållna informationstavlor med beskrivning av reservatet ska finnas på lämpliga platser. På de två ställen, i nordväst respektive nordost, där reservatet nås via bilväg ska det finnas väl underhållna parkeringsplatser. Sammanlagt minst 9 km väl markerade strövtigar ska leda besökare till olika delar av reservatet, till olika biotoper, kulturminnen och utsiktsplatser. Ett flertal iordningställda grillplatser ska finnas. Stängselgenomgångar ska finnas där vandringsleden korsar stängsel. Anordningar för friluftslivet utformas på ett sätt som minskar risken för förstörelse eller oönskat slitage på de natur- och kulturmiljövärden som finns i reservatet. Blöta och låglänta delar av stigarna spångas för att minska slitage och öka tillgängligheten.

Underhållsåtgärder

- Regelbunden översyn av parkeringsplatser, informationsskyltar, stigmarkeringar, grillplatser mm.

7 Utmärkning av reservatsgräns

Utmärkning av reservatets gräns ska utföras av naturvårdsförvaltaren enligt svensk standard SIS 031522 och enligt Naturvårdsverkets anvisningar.

8 Bränder och brandbekämpning

Brand anses i huvudsak vara negativt för de befintliga värdena i reservatet. Bränder inom naturreservatet ska släckas enligt gällande lagar. Släckningsarbete sker med försiktighet i samråd med reservatsförvaltningen så att naturvärdena, till exempel äldre lövträd och tallar inte skadas.

Åtgärd efter brand

Framtida skötselåtgärder utreds för varje enskilt område som påverkats.

9 Jakt och fiske

Rätten till jakt och fiske inom reservatet regleras inte i reservatsföreskrifterna.

10 Tillsyn, dokumentation och uppföljning

Tillsyn ska ske genom Naturvårdsförvaltningens försorg.

10.1 Tillsyn över föreskrifter

Länsstyrelsen ansvarar för tillsyn av föreskrifter.

10.2 Uppföljning av bevarandemål

Uppföljning kommer att ske enligt en särskilt fastställd uppföljningsplan.

10.3 Dokumentation av skötselåtgärder

Ansvarig förvaltare dokumenterar utförda skötselåtgärder (kopplat till Skötsel-DOS när systemet är i drift).

11 Kostnader och finansiering

Naturvårdsförvaltaren bekostar åtgärder enligt skötselplanen.

12 Sammanfattning och prioritering av planerade skötselåtgärder

Skötselåtgärd	Var	Vem	Prioritet*	När
Restaurerings- och nyskapande åtgärder: gallring, röjning	Skötselområde 3	Förvaltaren	1	Snarast möjligt
Hävd genom naturvårdsinriktad betesdrift	Skötselområde 2, 3, delområde 4a & d	Förvaltaren	1	Årligen
Naturvårdsinriktad gallring i träd- och buskskikt	Skötselområde 1, 2, 3	Förvaltaren	1	Vid behov
Gallring/röjning: punktinsats runt vidkroniga träd	Skötselområde 1, 2, 3	Förvaltaren	2	Påbörjas inom 5 år
Röjning av igenväxningsvegetation	Skötselområde 2, 3, 4	Förvaltaren	1	Successivt
Röjning och skötsel av kulturmiljöer	Skötselområde 1, 2, 3, 4 Särskilt delomr. 3a, 3c, se även kartbil. 5	Förvaltaren	1	Successivt
Röjning vid grillplatser och utsiktsplatser	Skötselområde 1, 3		1	Successivt
Underhåll av brynmiljöer och buskage	Skötselområde 3, 4	Förvaltaren	2	Vart 5:e år
Avverkning /röjning av gran	Skötselområde 1, 2	Förvaltaren	2	Påbörjas inom 5 år ca vart 5:e år
Informationstavlor och -skyltar	Se kap. 5.3 <i>Anläggningar för friluftslivet</i>	Förvaltaren	1	Snarast möjligt /årlig översyn
Markerad och spångad vandringsled	Se kartbilaga 11	Förvaltaren	1	Inom 1 år /årlig översyn
Stängsel & stängselgenomgångar	Skötselområde 2, 3, 4	Förvaltaren	1	Årlig översyn
Viltstängsel, stängselgenomgångar på Dragsö	Längs hela gränsen mot naturreservatet <i>Eriksberg</i>	Eriksberg Vilt & Natur AB	1	Årlig översyn
Dokumentation av skötselåtgärder	Hela naturreservatet	Förvaltaren	1	Efter utförda åtgärder
Uppföljning av bevarandemål	Hela naturreservatet	Länsstyrelsen	1	Enligt särskilt fastställd uppföljningsplan

*Prioritet 1 till 3, varav 1 är högst

Naturreservatet Eriksbergs stränder i Karlshamns kommun bildades i syfte att för friluftslivet och den kulturellt-vetenskapliga naturvården bevara ett värdefullt kust- och skärgårdsområde. Reservatets skötsel syftar till att bevara biologisk mångfald i såväl marina miljöer som på land, med olika naturtyper och värdefulla livsmiljöer inklusive karaktäristiska växt- och djursamhällen, rödlistade och andra ovanliga arter.

Viktigt är också att områdets biologisk-ekologiska och kulturhistoriska värden bevaras och utvecklas samt att allmänhetens möjlighet till rörligt friluftsliv tillgodoses.

En del i Länsstyrelsens verksamhet är att skydda värdefull natur genom att bilda naturreservat och upprätta skötselplaner för områden med naturtyper som är viktiga för många arters långsiktiga överlevnad. Dessa naturtyper blir allt sällsyntare i det rationellt brukade landskapet.

Skötselplanen innehåller syftet med reservatet, en mark-historisk beskrivning samt planerad markanvändning, mål och skötselåtgärder för området. Den innehåller även information om friluftsliv och turism.